

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

**POSEBNOSTI POSLOVANJA INVALIDSKEGA PODJETJA:
PRIMER PODJETJA ŽELVA LJUBLJANA D.O.O.**

Ljubljana, maj 2007

ŠPELA ŠKULJ

IZJAVA

Študentka Špela Škulj izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Simona Čadeža in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1. ZAPOSLOVANJE INVALIDOV V SLOVENIJI	2
1.1. POLOŽAJ INVALIDA NA SLOVENSKEM TRGU DELA.....	3
1.2. KVOTA IN KVOTNI SISTEM.....	5
1.3. KODEKS O RAVNANJU Z INVALIDNOSTJO NA DELOVNEM MESTU	8
2. INVALIDSKA PODJETJA V SLOVENIJI	9
2.1. PRAVNA PODLAGA.....	9
2.2. OCENA STANJA	11
2.3. VZPODBUDE IN UGODNOSTI ZA INVALIDSKA PODJETJA.....	13
2.3.1. SKLAD REPUBLIKE SLOVENIJE ZA VZPODBUJANJE ZAPOSLOVANJA INVALIDOV	13
2.3.1.1. VZPODBUDE, KI SO VEZANE NA IZPOLNJEVANJE KVOTE	14
2.3.1.2. VZPODBUDE, KI NISO VEZANE NA IZPOLNITEV KVOTE	14
2.3.2. DRUGE UGODNOSTI.....	15
2.4. PREDNOSTI IN SLABOSTI INVALIDSKEGA PODJETJA	16
2.4.1. PREDNOSTI.....	16
2.4.2. SLABOSTI.....	16
3. INVALIDSKO PODJETJE ŽELVA LJUBLJANA, d. o. o.	17
3.1. KRONOLOGIJA POMEMBNEJŠIH DOGODKOV PODJETJA ŽELVA.....	19
3.2. ORGANIZACIJSKE ENOTE (v nadaljevanju OE)	20
3.3. ANALIZA USPEHA POSLOVANJA PODJETJA ŽELVA	21
3.3.1. ANALIZA PRIHODKOV.....	22
3.3.2. ANALIZA ODHODKOV	24
3.3.3. ANALIZA POSLOVNEGA IZIDA.....	25
3.4. ANALIZA USPEŠNOSTI POSLOVANJA PODJETJA ŽELVA	27
3.4.1. DOBIČKONOSNOST ALI RENTABILNOST	27
3.4.2. EKONOMIČNOST POSLOVANJA ALI GOSPODARNOST	28
3.4.3. PRODUKTIVNOST POSLOVANJA.....	30
3.5. ANALIZA SREDSTEV	31
3.5.1. ANALIZA STALNIH SREDSTEV	32
3.5.2. ANALIZA GIBLJIVIH SREDSTEV.....	33
3.6. ANALIZA FINANCIRANJA.....	35
3.6.1. OBSEG IN STRUKTURA OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV	35
3.6.2. STOPNJA KAPITALIZACIJE IN STOPNJA ZADOLŽENOSTI	36
3.6.3. FINANČNA STABILNOST	38
SKLEP	39
LITERATURA	41
VIRI	42
PRILOGE	

UVOD

Podobno kot v svetu je tudi v Sloveniji nezaposlenost invalidov večja kot nezaposlenost med drugim aktivnim prebivalstvom. Dejstvo je, da današnji tekmovalni svet ni najbolj naklonjen ljudem s posebnimi potrebami, kot so invalidi, ki zaradi fizičnih ali duševnih omejitev ne zmorejo poskrbeti za lastno socialno varnost. Vendar pa tudi radi pozabljamo, da delo ni le sredstvo za preživljanje, ampak z delom realiziramo težnjo po socialnem vključevanju v družbo in osebnostnem razvoju. Zato je zagotovitev dela tudi tistim s specifičnimi osebnostnimi, delovnimi, fizičnimi, umskimi ali drugimi lastnostmi, izjemno pomembna.

Država Slovenija kaže pozitiven odnos do invalidnosti, saj je v zadnjih letih razvila mnogo ukrepov in programov, da bi preprečila izključevanje invalidov z dela. Eden najpomembnejših instrumentov, s katerim država stimulira zaposlovanje invalidov, pa je vsekakor invalidsko podjetje, ki ima kot gospodarska družba veliko olajšav in vzpodbud. Vedno bolj pa namreč postaja očitno, da lahko invalidi zelo koristno prispevajo k narodnemu gospodarstvu, saj zaposleni invalid preneha biti breme države in prične državi celo plačevati davke, prispevke, dohodnino.

Namen diplomskega dela je s pomočjo analize položaja invalidov v Sloveniji ter pravnoorganizacijskega vidika invalidskih podjetij predstaviti invalidsko problematiko ter statusni, socialni in ekonomski položaj tovrstnih podjetij. Na praktičnem primeru podjetja Želva Ljubljana, d. o. o., pa sem želela pokazati, kako dobre rezultate lahko dosega invalidsko podjetje, kljub temu da njihov glavni cilj ni dobiček.

Diplomsko delo je razdeljeno na tri poglavja. V prvem sem analizirala položaj invalidov na trgu dela v Sloveniji ter predstavila načine zaposlovanja invalidov in zakonsko določen kvotni sistem, ki vzpodbuja podjetja k njihovem zaposlovanju. Na koncu prvega dela sem predstavila še Kodeks o ravnanju z invalidi na delovnem mestu, ki naj bi bil nekakšen vodnik za delodajalce ter njim in zaposlenim lajšal medsebojno sodelovanje.

V drugem poglavju sem se osredotočila predvsem na delodajalce, ki zaposlujejo invalide, in predstavila značilnosti in posebnosti na področju ustanavljanja, delovanja in poslovanja takega podjetja. Prikazana je posebna pravna podlaga za invalidska podjetja in pomembna vloga države pri vzpodbujanju zaposlovanja invalidov v Sloveniji. V zadnjem delu poglavja pa sem strnila osebna dognanja o prednostih in slabostih poslovanja invalidskega podjetja.

Zadnje poglavje je namenjeno enemu izmed najbolj prepoznavnih invalidskih podjetij v Sloveniji – podjetju Želva Ljubljana, d. o. o. Po kratki predstavitvi in kronološkem zapisu pomembnejših dogodkov podjetja sem njegovo delovanje predstavila še po organizacijskih enotah. V nadaljevanju sem analizirala poslovanje, saj me je zanimalo, ali dosega dobre rezultate in kakšni so kazalci uspešnosti glede na to, da njihov glavni cilj ni maksimizacija dobička,

temveč zaposliti čim več invalidov. Najprej sem analizirala uspeh z analizo izkaza poslovnega izida ter sredstev. Nato sem analizirala uspešnost poslovanja s tremi kazalci, in sicer rentabilnost, ekonomičnost in produktivnost. Na koncu pa sem analizirala še obveznosti podjetja s pomočjo bilance stanja. Proučevala sem poslovanje podjetja v letih 2003, 2004 in 2005, zato tudi uporabljena terminologija ustreza starim računovodskim standardom, čeprav so leta 2006 postali veljavni nekoliko spremenjeni računovodski standardi. Na podlagi analize ugotavljam, da je podjetje uspešno na svojem področju, čeprav ima zaposlenih več kot 40 % invalidov.

1. ZAPOSLOVANJE INVALIDOV V SLOVENIJI

Vedno bolj namreč postaja očitno, da lahko invalidi zelo koristno prispevajo k narodnemu gospodarstvu, saj njihova zaposlenost zmanjšuje stroške nadomestil za invalidnost in posledično tudi revščino. Zaposlovanje invalidov je tudi poslovno utemeljeno, saj so pogosto prav oni usposobljeni za določena dela. Ne nazadnje je zaposlenost pogoj za kvalitetno socialno vključenost invalidov.

V Sloveniji imamo dve obliki zaposlovanja invalidov, in sicer invalidska podjetja ter varstveno-delovne centre. Invalidska podjetja sklenejo pogodbo o delovnem razmerju z invalidom, ki za opravljeno delo dobi plačilo in ima enake pravice in obveznosti kot zaposleni pod splošnimi pogoji. Varstveno-delovni centri pa so namenjeni predvsem duševno prizadetim. Centri ne sklepajo pogodb o zaposlitvi, temveč ima invalid status varovanca, ki dobiva finančna sredstva v obliki nagrad, nadomestila ali pokojnin.

Leta 2005 je bil sprejet Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov – ZZRZI (Uradni list RS, št. 100/05), ki med drugim uvaja dve novi obliki zaposlovanja, in sicer:

- **Zaščitna zaposlitev**

Zaščitna zaposlitev je zaposlitev invalida, ki dosega 30–70 % delovnih zmogljivosti na delovnem mestu in v delovnem okolju, prilagojenem delovnim sposobnostim in potrebam invalida, ki ni zaposljiv na običajnem delovnem mestu. Taka delovna mesta zagotavljajo zaposlitveni centri, ki z invalidom sklenejo pogodbo o zaposlitvi na zaščitenem delovnem mestu, v kateri se poleg obveznih vsebin opredelijo tudi način in obseg izvajanja strokovne pomoči in spremljanja invalida na delovnem mestu oziroma druge storitve glede na ugotovljene potrebe invalida. Zaposlitveni center mora zagotoviti programe, ki vsem zaposlenim invalidom omogočajo stalno in neprekinjeno delo, ter strokovne delavce, ki pa se financirajo iz javnih sredstev.

- **Podporna zaposlitev**

Podporna zaposlitev pa je zaposlitev invalida na običajnem delovnem mestu s strokovno in tehnično podporo invalidu, delodajalcu in delovnemu okolju. Invalidu se pri uvajanju in samem delu zagotavlja strokovna podpora v obliki informiranja, svetovanja, usposabljanja, osebne asistencije in ocenjevanja njegove delovne uspešnosti. Prav tako ima tehnično podporo v obliki prilagoditve delovnega mesta in sredstev za delo. Podporna zaposlitev je namenjena tistim, ki so

usposobljeni za določeno delovno mesto ter kažejo motiviranost in druge osebnostne lastnosti, ki zagotavljajo uspešno delo.

1.1. POLOŽAJ INVALIDA NA SLOVENSKEM TRGU DELA

V Sloveniji lahko status invalida oziroma invalidne osebe pridobijo na podlagi Zakona o usposabljanju in zaposlovanju invalidnih oseb (Uradni list SRS, št. 18/1976, v nadaljevanju ZUZIO), Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 106/1999), Zakona o delovnih razmerjih (Uradni list RS, št. 42/2002) ter Zakona o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih (Uradni list SRS, št. 41/1983). Leta 2005 pa je bil sprejet tudi Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Uradni list RS, št. 100/05), ki je prav tako podlaga za pridobitev statusa invalida.

Da bi lahko umestili invalida na trg dela, je treba vedeti, kdo sploh je invalid. Na mednarodni ravni obstaja definicija konvencije Mednarodne organizacije dela št. 159, ki invalida opredeljuje kot osebo, ki ima zaradi telesne ali duševne okvare bistveno zmanjšane možnosti, da si preskrbi in zadrži zaposlitev in da v njej napreduje. Omeniti je treba tudi prenovljeno Mednarodno klasifikacijo okvar, prizadetosti in oviranosti Svetovne zdravstvene organizacije, ki pri opredelitvah delazmožnosti izhaja iz ostalih delovnih zmožnosti in ne iz telesnih in duševnih okvar.

Definicijo invalidnosti v slovenski zakonodaji najdemo v Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Invalidnost opredeli kot spremembe v zdravstvenem stanju osebe, ki jih ni mogoče odpraviti z zdravljenjem ali ukrepi medicinske rehabilitacije, in se tako delovnemu invalidu zmanjša zmožnost za zagotovitev oziroma ohranitev delovnega mesta ali za poklicno napredovanje (Uradni list RS, št. 106/99).

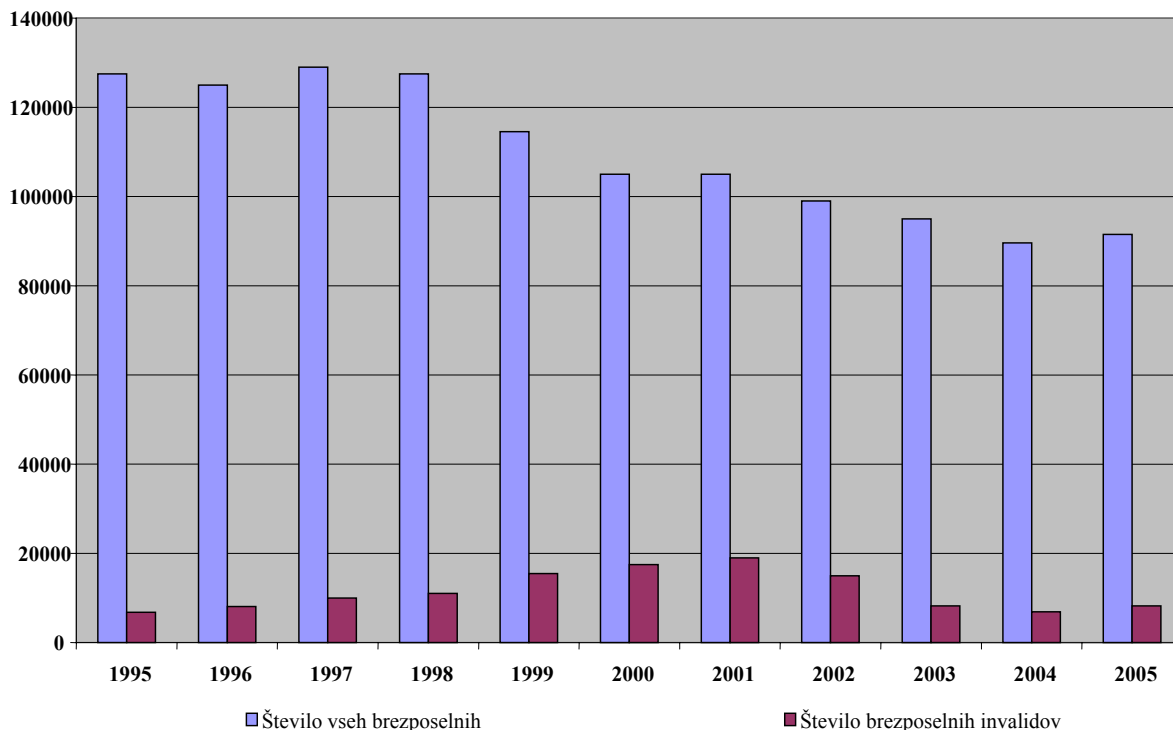
Poleg splošnih dejavnikov zaposlovanja, kot so ponudba in povpraševanje po delovni sili, starost, izobrazba, izkušnje, pa je ključnega pomena za zaposlovanje invalidov ravno njihova zmanjšana oziroma omejena zmožnost za delo. Zaradi svoje omejene zmožnosti za delo je tako invalid manj konkurenčen od osebe, ki nima omejenih delovnih zmožnosti. To ga postavlja v skupino težje zaposljivih, zato je velik delež invalidov brezposelnih.

Spremljanje in analiziranje števila brezposelnih invalidov in njihovega socialnega in ekonomskega položaja v Sloveniji opravlja Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Analize položaja invalidov tako omogoča oblikovanje primerne aktivne politike zaposlovanja invalidov glede na potrebe trga delovne sile.

Slika 1 prikazuje gibanje števila brezposelnih oseb in gibanje števila brezposelnih invalidov v obdobju od leta 1995 do 2005. Do leta 2001 je delež brezposelnih invalidov močno naraščal. Do

leta 2003 je delež močno upadel in se v naslednjih dveh letih ustalil pri 9,9-odstotnem deležu brezposelnih invalidov med vsemi brezposelnimi, kar znaša 9135 brezposelnih invalidov.

Slika 1: Gibanje števila brezposelnih invalidov v letih od 1995 do 2005

Vir: Letno poročilo Zavoda RS za zaposlovanje 2005, 2006.

Spodbuden je podatek, da je Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje s svojim aktivnim delovanjem na področju zaposlovanja invalidov v letu 2005 realiziral kar za 31,5 % več zaposlitev invalidov v primerjavi z letom 2004 in jih tako zaposlil 1298.

Socialna zakonodaja in Zakon o delovnih razmerjih skušata zajeti pojem invalida v najširšem obsegu. Posamezne kategorije pa urejajo posamezni zakoni. Tako delovne invalide opredeljuje Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 106/1999), vojne invalide Zakon o vojaških invalidih (Uradni list RS, št. 63/1995, 19/1997), kategorizirane mladostnike Zakon o usmerjanju otrok in mladine s posebnimi potrebami (Uradni list RS, št. 54/2004) in druge invalide Zakon o usposabljanju in zaposlovanju invalidnih oseb (Uradni list RS, št. 18/1976). Glede na našete kategorije Zavod RS za zaposlovanje spremlja tudi brezposelnost invalidov po vrstah invalidnosti.

Število delovnih in vojaških invalidov je od leta 1990 do leta 2001 močno naraščalo, po letu 2001 je začelo padati. Tabela 1 prikazuje brezposelnost invalidov po vrstah invalidnosti za leti 2004 in 2005. Največja skupina so delovni invalidi, katerih število se je v proučevanem obdobju povečalo za 9 %. Kategorizirana mladina je druga največja skupina. Pri njih je opaziti močan

porast, in sicer za dobrih 32 %. Za dobrih 21 % se je povečalo tudi število invalidov po ZUZIO. Najmanjša kategorija so vojaški invalidi, pri katerih v zadnjih letih ni večjih nihanj, njihovo število se je v letu 2005 celo zmanjšalo.

Tabela 1: Brezposelni invalidi po vrstah invalidnosti v letih 2004 in 2005

Vrsta invalidnosti	Število brezposelnih invalidov		Porast	
	2004	2005	Število	%
Delovni invalidi	6.012	6.555	543	9,0
Po zakonu o usposabljanju in zaposlovanju invalidnih oseb	927	1.124	197	21,3
Vojaški invalidi	28	24	-4	-14,3
Kategorizirana mladina	1.084	1.432	348	32,1
SKUPAJ	8.051	9.135	1.084	13,5

Vir: Letno poročilo Zavoda RS za zaposlovanje 2005, 2006.

Invalidi so mnogokrat manj zanimivi za delodajalce, saj si ti pogosto ustvarijo sliko, da so manj sposobni, manj zanesljivi, ne ravno vztrajni in zanesljivi in da potrebujejo več pozornosti. Ker invalidom pripisujemo omenjene lastnosti, so jim na razpolago predvsem slabša delovna mesta. Empirične raziskave so pokazale, da so jim na voljo predvsem tista mesta, ki ne zahtevajo posebnega usposabljanja ali dolgega privajanja, tista, kjer je delo enostavno in nezahtevno. Posledično je tako delo tudi slabše plačano (Uršič, Drobnič, 1995, str. 45).

Dejavnik, ki prav tako vpliva na slabši položaj invalidov, so tudi strukturni premiki v gospodarstvu. Le-ti težijo k zmanjševanju števila zaposlenih v proizvodnji in vedno manj je delovnih mest, ki ne zahtevajo nobene izobrazbe. Tako je Sloveniji hiter prehod v tržno gospodarstvo prinesel polovično zmanjšanje števila preprostih del v celotni strukturi poklicev (Ignjatovič, 2002, str. 14). Med pozitivne dejavnike položaja invalidov v Sloveniji lahko štejemo premik od pasivnih politik in ukrepov k aktivnim ukrepom. Namesto da bi invalid dobival veliko pasivno pomoč države in nizko plačo v primeru zaposlitve, aktivni ukrepi politike zaposlovanja temeljijo na načelu, naj se invalid usposobi, zaposli in zaposlitev obdrži. Načelo je tako z vidika invalida in družbe ekonomsko in socialno ugodnejše.

1.2. KVOTA IN KVOTNI SISTEM

Evropske države, med njimi tudi Slovenija, so zakonsko uvedle kvotni sistem zaposlovanja, da bi zaščitile skupino težje zaposljivih ljudi. Sistem je odraz pozitivne diskriminacije, ki bi skušal zmanjšati število brezposelnih invalidov. Kvotni sistem zaposlovanja je tako del obveznega zaposlovanja invalidov v običajnem okolju. Delodajalci, ki ne zaposlujejo več kot 20 ljudi, so oproščeni izpolnjevanja kvote. Prav tako tudi diplomatska in konzularna predstavništva ter

invalidska podjetja in zaposlitveni centri, kjer veljajo drugačna pravila zaposlovanja invalidov (Tutta et al., 2003).

Vlada Republike Slovenije je na predlog Ekonomsko-socialnega sveta z Uredbo o višini kvote v posameznih dejavnostih (Uradni list RS, št. 111/05) določila kvoto, ki je postala veljavna 1. 1. 2006. Kvota predstavlja obvezni delež zaposlenih invalidov v celotnem številu zaposlenih v posameznih podjetjih. Ta delež je lahko različen glede na število vseh zaposlenih in dejavnost. Kvota je lahko najmanj 2 % ali največ 6 %, odvisno od dejavnosti, in sicer glede na področja po Standardni klasifikaciji dejavnosti (Uradni list RS, št. 2/02). Za delodajalce, ki imajo zaposlenih manj kot 50 ljudi, pa se kvota zmanjša za 1 odstotno točko.

Tabela 2: Področja po Standardni klasifikaciji dejavnosti in dodeljene kvote

2 %	J – finančno posredništvo L – dejavnost javne uprave in obrambe, obvezno socialno zavarovanje M – izobraževanje
3 %	K – poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve
4 %	G – trgovina, popravila motornih vozil in izdelkov široke porabe O – druge javne, skupne in osebne storitvene dejavnosti
5 %	I – promet, skladiščenje in zveze N – zdravstvo in socialno varstvo
6 %	A – kmetijstvo, lov, gozdarstvo B – ribištvo in ribiške storitve C – rudarstvo D – predelovalne dejavnosti E – oskrba z električno energijo, plinom in vodo F – gradbeništvo H - gostinstvo

Vir: Uradni list RS, št. 111/05.

Na podlagi razpoložljivih podatkov in ocen o deležu zaposlenih invalidov po posameznih dejavnostih ob sprejetju zakona ZZRZI je bila sprejeta Uredba o določitvi kvote za zaposlovanje invalidov (Uradni list RS, št. 111/05), v kateri so bili določeni odstotki, ki so bili najbližji oceni dejanskega stanja, upoštevajoč limit 2–6 %. Pri dejavnostih, kjer je bil dejanski odstotek višji od 6 %, pa je bil upoštevan zgornji limit 6 %. S podatki o invalidnosti so razpolagale različne institucije, ki sicer odločajo o pravicah iz invalidnosti in statusu invalida, vendar pa vsaka s

svojega področja, zato je bila uporabljena ocena. Še zlasti zato, ker vse osebe s statusom invalida niso zaposlene, v kvoto pa štejejo le zaposleni invalidi. V kvoti se upoštevajo le tisti, ki imajo sklenjeno pogodbo o zaposlitvi za najmanj 20 ur tedensko in so prijavljeni v zavarovanje skladno z Navodilom za izpolnjevanje obrazca prijave v zavarovanje za invalide (Uradni list RS, št. 10/05, Uradni list RS, št. 43/05).

Če delodajalec ne izpolnjuje predpisane kvote, mora na dan izplačila plač vplačati na tekoči račun Sklada RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov znesek za obračunski mesec 70 % minimalne plače. Pripomoček za izračun kvote oziroma zneska plačila je objavljen na spletnih straneh Sklada. Zbrana sredstva, ki se stekajo na račun Sklada zaradi neizpolnjevanja kvote, pa so namenjena financiranju delodajalcev, ki kvoto izpolnjujejo ali jo celo presegajo. Delodajalci, ki sami ne zaposlujejo predpisanega deleža invalidov, imajo opcijo uveljavljanja nadomestne izpolnitve kvote. Tako se za izpolnitev kvote šteje tudi sklenitev pogodbe o poslovnem sodelovanju z zaposlitvenim centrom oziroma invalidskim podjetjem. Priznani stroški dela so v višini 12 minimalnih plač letno za vsakega invalida, ki bi ga moral delodajalec zaposliti v okviru svoje kvote. Če Sklad pri pregledu ugotovi, da pogodba ni bila realizirana ali je bila realizirana samo delno, potem pozove delodajalca k plačilu prispevka za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov za ves čas nedoseganja kvote skupaj z zamudnimi obrestmi (Sklad RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov, 2006).

Da bi kvotni sistem ustrezno deloval, so določili nadzorne organe: Sklad za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov opravlja nadzor nad pravilnim obračunom kvote, Inšpektorat RS za delo nadzira izpolnjevanje delovnopravne zakonodaje, DURS opravlja nadzor nad plačili, Strokovna komisija, ki jo imenuje minister, pristojen za invalidsko varstvo, pa nadzira nadomestno izpolnjevanje kvot. Neupoštevanje kvotnega sistema se po 92. členu Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov – ZZRZI pojmuje kot prekršek, za katerega je predpisana globa od 100.000 SIT do 10.000.000 SIT, odvisno od same narave prekrška (Uradni list RS, št. 100/05).

Delovanje kvotnih sistemov je različno, prav takšna so mnenja o njih. Prav gotovo pa je, da je celotni sistem odvisen predvsem od organiziranosti, nacionalne kulture ter načina socialne akcije v državi.

Tako lahko govorimo o prednostih kvotnih sistemov (Tabaj, 2002):

- zagotavlja zaposlenost invalidom;
- zagotavlja finančna sredstva ob neizpolnjevanju kvote, ki so namenjena zaposlovanju invalidov;
- kvote same niso dovolj, spremljati jih morajo finančne spodbude, ukrepi pomoči za podjetja;
- ozaveščanje podjetij in hkrati celotne družbe glede invalidov.

Na drugi strani pa se kažejo slabosti oziroma pomanjkljivosti v tem, da (Tabaj, 2002):

- nimajo vpliva na oblikovanje delovnega mesta;
- niso v skladu z načelom nediskriminacije, saj povzročajo stigmatizacijo;
- ne omogočajo mehkega vključevanja invalidov v podjetje;
- obveznost pogosto ni kompatibilna s trgom delovne sile;
- dolžnost pomeni tudi administrativno breme.

1.3. KODEKS O RAVNANJU Z INVALIDNOSTJO NA DELOVNEM MESTU

Mednarodna organizacija dela je oktobra 2001 sprejela Kodeks dobre prakse pri urejanju invalidnosti pri delu oziroma na delovnem mestu (v nadaljnjem besedilu: kodeks). Dokument je bil sprejet tripartitno, s strani predstavnikov vlad držav članic, predstavnikov delodajalcev in predstavnikov delavcev, in nima moči pravnega predpisa, pač pa objavlja in predstavlja posamezna pravila, načine ravnanja in pozitivne izkušnje, ki so jih dosegle posamezne države članice pri zaposlovanju invalidov. Urejanje invalidnosti pri delu in na delovnem mestu naj bi bilo opredeljeno v strategiji, ki je temeljni akt delodajalca kot del njegove kadrovske politike, na državni ravni pa je strategija sestavni del ekonomskih in socialnih razvojnih dokumentov (Kodeks o ravnanju z invalidnostjo na delovnem mestu, 2002).

Kodeks je oblikovan v osmih poglavjih, v katerih so podrobno obdelani posamezni vidiki sicer širokega področja urejanja invalidnosti pri delu in v delovnem okolju.

Kodeks navaja temeljna načela, ki izhajajo iz mednarodnih standardov dela, posebej pa načela iz Konvencije št. 159 o poklicni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov in Priporočil št. 168 iz leta 1983. Učinkovita ureditev invalidnosti na delovnem mestu, ki je izkazana z dobro prakso in izkušnjami, omogoča invalidom prispevati k produktivnosti in višji strokovni ravni poslovanja podjetja. Kodeks temelji na ugotovitvah, da je za delodajalce koristno zaposlovati invalide, če ustrezno organizirajo in prilagodijo delo invalidovim potrebam in sposobnostim, prav tako je dokazano, da je za podjetje koristnejše zadržati izkušenega delavca tudi po nastopu invalidnosti. Podatki kažejo, da so pri ustrezni ureditvi invalidnosti na delovnem mestu doseženi občutno nižji stroški zdravstvenega zavarovanja, drugih zavarovanj in izgube delovnega časa. Posebni ukrepi, namenjeni invalidom, ne štejejo kot diskriminacija drugih delavcev, urejanje invalidnosti na delovnem mestu pa je najučinkovitejše, če je usklajeno s pristojnimi vladnimi organi, delodajalskimi organizacijami, delavskimi predstavniki in invalidskimi organizacijami, ki jim je kodeks tudi namenjen. Delodajalci naj bi v okviru kadrovske politike izdelali strategijo urejanja invalidnosti na delovnem mestu, ki naj bi obsegala zaposlovanje invalidov, tudi brez delovnih izkušenj, ali invalidov, ki bi se želeli zaposliti po določeni dobi brezposelnosti. Zagotavljali naj bi enake možnosti zaposlenim invalidom v primerjavi z neinvalidnimi delavci in možnost zadržanja delovnega mesta delavcu po nastopu invalidnosti. Strategija delodajalca mora

upoštevati ukrepe za zdravo in varno delovno okolje v skladu s pozitivno zakonodajo države članice in mednarodno predpisanimi standardi (Inštitut Republike Slovenije za rehabilitacijo in Zveza delovnih invalidov, 2002).

Kodeks je pravno neobvezujoč instrument, vendar je lahko dober kažipot za urejanje stvari na področju zaposlovanja invalidov, saj temelji na mednarodnih dokumentih in pobudah, ki naj bi vzpodbujali varno in zdravo zaposlovanje invalidov. Kodeks upošteva sodobne poglede na invalidnost: invalidnost ni več samo posameznikov problem, ampak je kompleksen sestav okoliščin tako na strani posameznika kot tudi družbe same. In ravno družbeni dejavniki najbolj pripomorejo k izločanju posameznika invalida in nemoči uveljavljanja njegovih temeljnih človekovih pravic. Zatorej je nujno potrebna tudi družbena aktivnost, ki bi omogočala ustrezne pogoje za enakovredno življenje invalidov (Tutta et al., 2003, str. 39).

Leta 2005 sta Gospodarska zbornica in Zveza delovnih invalidov Slovenije podpisali Dogovor o smernicah za ravnanje z invalidnostjo na delovnem mestu (v nadaljevanju dogovor). Dogovor je usklajen z mednarodnim kodeksom, njegov namen pa je vzpodbuditi ustrezno razumevanje in ukrepanje delodajalcev pri ravnanju z invalidnostjo na delovnem mestu. Z dogovorom se delodajalci zavezujejo k povečevanju zaposlitvenih možnosti, reintegracije in možnosti napredovanja za invalide, vzpodbujanju varnega in prijaznega delovnega mesta ter temu, da bodo posebno skrb namenjali zagotavljanju enakih možnosti za invalide na delovnem mestu. Smernice naj bi upoštevali delodajalci pri razreševanju problematike invalidov, pri oblikovanju strategije razvoja podjetja pa tudi pri oblikovanju strategije razvoja človeških virov. Upoštevanje in uresničevanje smernic pa podjetju daje izraz družbene odgovornosti.

2. INVALIDSKA PODJETJA V SLOVENIJI

Že pred letom 1976 je bilo na našem ozemlju opaziti nekaj invalidskih delavnic, ki pa so se leta 1988 preoblikovale v invalidska podjetja. Takrat je bilo 11 invalidskih podjetij, leta 2004 pa je število naraslo na 156. Invalidska podjetja so ravno zaradi zagotavljanja delovnih mest invalidom dobila poseben status med gospodarskimi družbami. Po večini njihov prednostni cilj ni maksimizacija dobička, temveč se bolj poudarja družbena odgovornost podjetij in njihova vloga pri reševanju socialnih problemov (Podnar, Golob, 2002, str. 960). Poleg tega pa v praksi pomenijo eno redkih možnost zaposlovanja invalidov.

2.1. PRAVNA PODLAGA

Ustanavljanje in delovanje invalidskih podjetij, tako kot tudi drugih gospodarskih družb, določa Zakon o gospodarskih družbah (v nadaljevanju ZGD, Uradni list RS, št. 60/06). Poleg tega je pravna podlaga invalidskega podjetja tudi Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju

invalidov (ZZRZI, Uradni list RS, št. 100/2005), ki podrobneje opredeljuje postopek pridobitve statusa, pogoje delovanja, način poslovanja in delitve dobička, določa vpliv države na lastništvo in vpliv pri sprejemanju odločitev ter obvezno revizijo računovodskih izkazov (Kolar, 2005). Po ZZRZI so invalidska podjetja, katerih povprečno število zaposlenih invalidov v poslovnem letu presega 25, dolžna računovodske izkaze revidirati vsako leto na način in pod pogoji, ki jih določa zakon o revidiranju. Tista, ki ne presegajo 25 zaposlenih v poslovnem letu, so dolžna računovodske izkaze revidirati najmanj vsako tretje poslovno leto. ZZRZI tudi določa, da od njegovega sprejetja oktobra 2005 dalje preneha veljati 569. člen Zakona o gospodarskih družbah iz leta 1993.

Po ZGD lahko status invalidskega podjetja pridobijo družba z omejeno odgovornostjo, delniška družba ali komanditna družba. Za invalidsko podjetje se pojmuje gospodarska družba, ki zaposluje in usposablja invalide, ki se zaradi invalidnosti ne morejo zaposliti ali zadržati zaposlitve pri delodajalcih v običajnem delovnem okolju, ker jim ne morejo zagotoviti ustreznih delovnih mest. Pogoj za pridobitev statusa je najmanj 40 % zaposlenih invalidov med vsemi zaposlenimi v družbi skozi vse poslovno leto. Podjetje zaprosi strokovno komisijo, ki jo določi minister, pristojen za invalidsko varstvo, da oceni, ali podjetje izpolnjuje predpisane pogoje, nato pa je treba pridobiti še soglasje Vlade Republike Slovenije. Pri presojanju postavljenih pogojev Vlada upošteva več kriterijev, in sicer: ustreznost registracije samega podjetja (izpis iz sodnega registra), zadostno število zaposlenih invalidov ali invalidov na usposabljanju, podjetje mora imeti strokovno usposobljene kadre za delo z invalidi, poslovni in proizvodni prostori morajo omogočati neovirano delovanje podjetja, sam program dela mora ustrezati zmožnostim invalidov, prostorski in tehnični pogoji pa morajo biti prilagojeni potrebam invalidov (Frangž, 2002).

Poslovanje invalidskih podjetij in njihov pravni položaj ureja tudi Zakon o davku od dobička pravnih oseb (Uradni list RS, št. 14/03), ki določa, da so invalidska podjetja oproščena plačila davka na dobiček. V skladu z določili 2. člena Zakona o davku na izplačane plače (Uradni list RS, št. 25/05) invalidska podjetja ne plačujejo davka na izplačane plače. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju določa, da se podjetjem in drugim organizacijam za zaposlovanje invalidov, ki so zavezanci za plačilo prispevka, prispevki zavarovanca in delodajalca stekajo na poseben račun pri delodajalcu in se kot odstopljena sredstva uporabljajo za materialni razvoj teh podjetij. Na podlagi Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 20/04) velja enako tudi za prispevke za zdravstveno varstvo in zavarovanje.

Leta 2004 je bil sprejet Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o javnih naročilih, ki omogoča, da lahko naročnik odda naročilo brez predhodne objave, če ima ponudnik status invalidskega podjetja. Ponudnik pa mora zagotoviti, da bodo javno naročilo pretežno izvajale invalidske osebe, ki so zaposlene v njegovem invalidskem podjetju. Po vstopu Slovenije v

Evropsko unijo je treba zagotavljati enakost vsem ponudnikom za dela, ki jih razpisuje država. Zatorej morajo biti invalidska podjetja pri javnih naročilih veliko bolj transparentna.

Na področju zaposlovanja invalidov se vsako leto sprejme nemalo zakonov, predlogov ali pravilnikov, ki poskušajo reševati problematiko tako na ravni posameznika, družbe kot tudi države. Vsi uradni akti skušajo invalidom ponuditi možnost zaposlitve, usposabljanja in vključevanja v normalno okolje.

2.2. OCENA STANJA

Kot sem že omenila, se je zaposlovanje invalidov začelo že leta 1976. V letu 1988 je v Sloveniji delovalo 11 invalidskih delavnic, ki so se z uveljavitvijo Zakona o podjetjih (1988) preoblikovale v invalidska podjetja. V času tranzicije in prestrukturiranja je pri nas prišlo do naraščanja števila invalidskih podjetij (Čufer, Tabaj, 2002, str. 6). Vidnejši porast novoustanovljenih invalidskih podjetij je bil leta 1994, ko jih je bilo ustanovljeno kar 36. Konec leta 2004 je bilo registriranih 156 invalidskih podjetij in so zaposlovala 13.580 ljudi, od tega 6.348 invalidov (Kolar, 2005).

Z uveljavitvijo Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, ki dopušča možnost odpuščanja invalidov z delovnega mesta, se je iztekla neproduktivna praksa absolutnega pravnega varstva invalidov, ki je oteževala poslovanje delodajalcev, zmanjševala zaposljivost invalidov in jih demotivirala v njihovem poklicnem okolju. Zaradi zakona bi sicer lahko prišlo do povečanja brezposelnosti invalidov, vendar se to ni bistveno spremenilo. Nasprotno smo na podlagi podatkov priča trendu naraščanja invalidskih podjetij v Sloveniji.

Tabela 3: Ustanoviteljska struktura invalidskih podjetij

Pravno organizirana oblika	Prvi ustanovitelj			
	3.3.2003		1.3.2004	
Leto	Število IP	%	Število IP	%
Gospodarska družba (GD)	78	53,80	82	55,80
(od tega hčerinskih podjetij)	(76)	(52,40)	(75)	(51,10)
Fizična oseba (FO)	16	11,00	14	9,50
Združenje, društvo	7	4,80	7	4,80
Dva ustanovitelja ali več	44	30,34	44	30,00
SKUPAJ	145	100,00	147	100,00

Vir: Kolar, 2005.

Največ invalidskih podjetij so ustanovile gospodarske družbe, ki so po večini tudi njihove večinske lastnice. In ravno ta po večini zaposlujejo delovne invalide, ki jih je v Sloveniji tudi največ. Invalidska podjetja lahko ustanovijo tudi fizične osebe in tako posamezniki postanejo lastniki podjetja. Velikokrat so fizične osebe kar invalidi sami, ki so si našli samozaposlitev. Ta podjetja po številu sodijo na drugo mesto. Na tretjem mestu so invalidska podjetja, ki so jih ustanovila društva, združenja. Tako so na primer društva invalidov začela ustanavljati invalidska podjetja in odprla delovna mesta vrsti invalidov, ki so se združevali v društvih.

Iz podatkov v tabeli 3 o ustanoviteljski strukturi invalidskih podjetij je razvidno, da je v letu 2004 dobrih 55 % invalidskih podjetij ustanovila gospodarska družba. Večina je njihovih hčerinskih družb. Fizične osebe so ustanovile 14 invalidskih podjetij, 7 jih je ustanovilo društvo ali združenje, 30 % pa ima dva ustanovitelja ali več.

Invalidska podjetja se lahko tako kot gospodarske družbe organizirajo bodisi kot kapitalske družbe z omejeno odgovornostjo, delniška družba ali komanditna delniška družba. Iz analiz Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve iz konca leta 2004 lahko ugotovimo, da je bilo kar 95,5 % oziroma 149 invalidskih podjetij organiziranih kot družbe z omejeno odgovornostjo, preostanek 4,5 % ali 7 invalidskih podjetij, pa je bilo organiziranih kot delniške družbe.

Glede na geografsko razporejenost invalidskih podjetij ugotovimo, da ima vsaka mestna občina vsaj eno invalidsko podjetje. Izstopa predvsem Mestna občina Ljubljana, kjer jih je bilo konec leta 2004 kar 22, sledi ji Mesta občina Maribor s 14 in Mestna občina Celje z 10. Glede na velikost in število zaposlenih je največ srednjih podjetij. Ta zaposlujejo tudi največji odstotek invalidov, in sicer okoli 58 %. Po številu sledijo mala invalidska podjetja, teh je okoli 36 % in zaposlujejo le dobrih 10 %. Mikro invalidskih podjetij je dobrih 8 %. Najmanj pa je velikih invalidskih podjetij, le slabih 5 %, vendar zaposlujejo skupaj 30 % invalidov.

Največja invalidska podjetja po številu zaposlenih (Gazele na pohodu, 2002):

- HTZ Velenje, d. o. o., 952 zaposlenih,
- GORENJE IPC, d. o. o., Velenje, 830 zaposlenih,
- SŽ – ŽIP, d. o. o., Ljubljana, 730 zaposlenih,
- MURALIST, d. o. o., Murska Sobota, 673 zaposlenih,
- MLM – STORITVE, d. o. o., Maribor, 341 zaposlenih,
- RECINKO, d. o. o., Kočevje, 327 zaposlenih,
- LIK VIO, d. o. o., Kočevje, 261 zaposlenih.

Treba je tudi omeniti, da se je v preteklosti veliko invalidskih podjetij znašlo na lestvici najhitreje rastočih podjetij, ki jo vsako leto objavlja Gospodarski vestnik. To je dokaz, da lahko tudi tovrstna podjetja hitro rastejo in se razvijajo ter postajajo uspešna v poslovnem svetu. Med

hitro rastočimi podjetji so bila na primer podjetja Recinko, Alpos, Levas, Metalna Impro (Gazele na pohodu, 2002).

Invalidska podjetja v Sloveniji opravljajo bodisi storitveno bodisi proizvodno dejavnost. Invalidi običajno opravljajo storitve čiščenja, receptorska in kurirska dela, vratarska ali lažja administrativna dela. Invalidsko podjetje, ki se ukvarja s proizvodno dejavnostjo, običajno opravlja le eno fazo proizvodnega procesa ali dodelavne posle, pogosto družbe ustanoviteljice. V takih primerih pogosto pride do popolne odvisnosti invalidskega podjetja od ustanoviteljice, ki postavlja cilje in določa strategije za doseganje teh ciljev. Obe dejavnosti imata pomembno vlogo, saj dobra polovica (51 %) invalidov dela v proizvodni dejavnosti, preostanek (49 %) pa v storitveni dejavnosti.

Med zaposlenimi v invalidskih podjetjih je največ delovnih invalidov. Njihov delež je dobrih 87 %. Naslednja kategorija so invalidi po ZUZIO, ki predstavljajo dobrih 7 %, sledijo kategorizirani mladostniki, ki jih je za slabih 5 %, in vojni invalidi. Med zaposlenimi invalidi je skoraj četrtina več moških kot žensk. Najobsežnejšo starostno skupino predstavljajo stari 45 let in več, najobsežnejšo izobrazbeno skupino pa tisti s I. stopnjo izobrazbe (Kolar, 2005).

2.3. VZPODBUDE IN UGODNOSTI ZA INVALIDSKA PODJETJA

Glavni vir financiranja invalidskih podjetij izvira iz njihove dejavnosti, to je prodaja proizvodov ali storitev na domačem ali tujem trgu. Vendar pa so poleg lastnega vira deležna tudi finančne pomoči države, saj so to organizacije, ki imajo zelo pomembno vlogo v javnem interesu. V preteklosti sta imela najpomembnejšo vlogo pri finančni pomoči Zavod za zaposlovanje in Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Na podlagi Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov pa je leta 2005 Vlada Republike Slovenije skupaj z obema že prej omenjenima skladoma ustanovila nov sklad – Sklad Republike Slovenije za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov (v nadaljevanju Sklad).

2.3.1. SKLAD REPUBLIKE SLOVENIJE ZA VZPODBUJANJE ZAPOSLOVANJA INVALIDOV

Naloga Sklada je odločanje o pravicah in obveznostih invalidov in njihovih delodajalcev, predvsem o stroških prilagoditve delovnega mesta, subvencioniranju plač, storitvah v podpornem zaposlovanju ter drugih finančnih ugodnostih. Pri upravljanju Sklada pa sodelujejo še predstavniki sindikalnih zvez in konfederacij, reprezentativnih za območje države, ter predstavniki delodajalskih združenj, prav tako reprezentativnih za območje države (Sklad RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov, 2006).

2.3.1.1. VZPODBUDE, KI SO VEZANE NA IZPOLNJEVANJE KVOTE

Obstajajo tri vrste vzpodbud, ki so vezane na izpolnitev kvote, in sicer:

- ***Plačilo stroškov v podpornem zaposlovanju***

V skladu s 73. členom ZZRZI ima delodajalec pravico do plačila stroškov podpornih storitev na podlagi izdelanega individualiziranega načrta podpore invalidu in delodajalcu. Za uveljavljanje te pravice invalid ne sme imeti več pravice do zaposlitvene rehabilitacije, delodajalec mora imeti z njim sklenjeno pogodbo o zaposlitvi za najmanj 24 mesecev. Pogoj za upravičenost te vzpodbude pa je seveda tudi to, da gre za zaposlenega invalida **nad** predpisano kvoto

- ***Oprostitev plačila prispevka za pokojninsko in invalidsko zavarovanje***

Po 226. členu Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 20/04) so podjetja, zavodi in druge organizacije za zaposlovanje invalidov, ki so zavezanci za plačilo tega prispevka, upravičeni do oprostitve prispevka za pokojninsko in invalidsko zavarovanje za invalide nad kvoto. Tako so upravičenci: delodajalci, z najmanj 20 zaposlenimi in presegajo kvoto, delodajalci, ki imajo manj kot 20 zaposlenih in zaposlujejo tudi invalide ter samozaposleni invalidi. Če želi delodajalec pridobiti pravico do oprostitve plačila prispevka, mora oddati vlogo na Sklad, le-ta potem izda odločbo o pravici do oprostitve plačila prispevka. Ko je pravica delodajalcu odobrena, je dolžan obračunavati prispevke za vse vrste plačil (plača, regres), vendar jih ne plačuje. Delodajalec je o svoji oprostitvi plačila prispevka dolžan poročati na obrazcu REK1 (obrazec za obračun davčnih odtegljajev za dohodke iz delovnega razmerja). Vse odpisane prispevke pa nadzira Davčni urad RS. Odpisane prispevke mora delodajalec prikazovati na posebnem kontu. Sredstva, zbrana na tem kontu, pa se morajo uporabiti bodisi za izboljšave delovnih razmer za invalide, za investicije v osnovna sredstva, ki so povezana z delom invalidov, bodisi za ohranjanje ali ustvarjanje delovnih mest za invalide.

- ***Nagrade za preseganje kvote***

Sklad glede na vlogo delodajalca izda odločbo o višini denarne nagrade. Od avgusta 2005 dalje je višina nagrade 20 % minimalne plače na mesec na vsakega zaposlenega invalida nad predpisano kvoto. Nagrado lahko prejema največ 6 mesecev zapored pod pogojem, da ves čas presega kvoto. Do nagrade pa so upravičeni samo delodajalci z najmanj 20 zaposlenimi, ki presegajo kvoto, delodajalci, ki imajo manj kot 20 zaposlenih in ki zaposlujejo invalide, ter samozaposleni invalidi.

2.3.1.2. VZPODBUDE, KI NISO VEZANE NA IZPOLNITEV KVOTE

- ***Subvencija plače***

Vsak zaposleni invalid ima pravico do subvencije plače. Osnova za izračun njegove subvencije pa je minimalna plača, odvisna je tudi od stopnje invalidnosti oziroma od invalidovih delovnih rezultatov. Delovne rezultate ocenjujejo javni zavodi, ki izpolnjujejo predpisane pogoje o zaposlitveni rehabilitaciji, ter koncesionarji. Minister, pristojen za invalidsko varstvo, določi

merila in postopek za določitev višine subvencije plače. Subvencija je sestavni del plačila za delo po pogodbi o zaposlitvi. Tako mora delodajalec upoštevati, da plača, ki jo sam izplača invalidu za opravljeno delo, in subvencija plače, izplačana po ZZRZI, skupaj predstavljata plačo delovnega mesta, za katero je invalid sklenil pogodbo o zaposlitvi, oziroma najmanj minimum, določen z zakonom. Invalidi, zaposleni v zaščitni zaposlitvi, so upravičeni do subvencije v višini od 30–70 % minimalne plače, invalidi, zaposleni v podporni zaposlitvi ali v invalidskem podjetju, pa so upravičeni do subvencije od 5–30 % minimalne plače. Za uveljavljanje pravice do subvencije plače mora invalid Skladu sam oddati vlogo za priznanje te pravice, ki mora vsebovati oceno doseganja delovnih rezultatov ter odločbo Zavoda RS za zaposlovanje za zaščitno ali podporno zaposlitev. Sklad nato na podlagi odobrenega zahtevka povrne delodajalcu subvencijo plače.

- ***Plačilo stroškov prilagoditve delovnega mesta in sredstva za delo***

Če želi delodajalec zaposliti brezposelnega invalida, lahko zaprosi Sklad za plačilo stroškov prilagoditve konkretnega delovnega mesta in sredstev za delo, s katerimi bo delal invalid. Pogoji, da lahko zaprosi za plačilo teh stroškov, je, da invalida zaposli najmanj za 24 mesecev. Poleg tega pa mora Skladu predložiti načrt prilagoditve delovnega mesta in sredstev za delo. Sklad mu nato krije največ 70 % vseh stroškov, namenjenih za prilagoditev delovnega okolja invalida.

- ***Letne nagrade za dobro prakso***

Vsako leto Sklad razpiše natečaj za dodelitev letne nagrade delodajalcem za dobro delo na področju zaposlovanja invalidov. Minister, pristojen za invalidsko varstvo, določi odbor, ki nato določi merila za izbor pri javnem natečaju. Razpis naj bi pripomogel k povečanju števila zaposlenih invalidov in k zniževanju njihove stopnje brezposelnosti.

2.3.2. DRUGE UGODNOSTI

Že v poglavju 2.1 sem navedla nekaj drugih ugodnosti, s katerimi lahko invalidska podjetja prihranijo denar in so lahko podjetju dodaten vir za financiranje dejavnosti.

Če jih še enkrat povzamem, so to:

- neplačevanje davka na izplačane plače (Zakon o davku na izplačane plače (Uradni list RS, št. 25/05)),
- oprostitev plačila davka na dobiček (Zakon o davku od dobička pravnih oseb (Uradni list RS, 14/03)),
- invalidsko podjetje lahko odda naročilo brez predhodne objave javnega razpisa (Zakon o javnih naročilih (Uradni list RS, št. 2/04)).

2.4. PREDNOSTI IN SLABOSTI INVALIDSKEGA PODJETJA

V prvem poglavju sem analizirala ponudbo delovne sile invalidnih oseb in njihov položaj na slovenskem trgu delovne sile, v drugem pa delojemalce, ki zaposlujejo invalide. Na podlagi dognanj, ki so v skladu z zakoni in socialnim čutom posameznih podjetij, bom poskušala povzeti tako prednosti kot slabosti delovanja invalidskega podjetja.

2.4.1. PREDNOSTI

Kot največjo prednost oziroma pozitivno lastnost invalidskega podjetja bi navedla dejstvo, da so invalidska podjetja ena redkih možnosti zaposlovanja brezposelnih invalidov. Dejstvo je, da je med invalidi kar četrtnina brezposelnih, saj zaradi omejenih fizičnih ali duševnih zmožnosti ne morejo poskrbeti za lastno socialno varnost. Invalidska podjetja pa jim omogočajo, da opravljajo dela, primerna njihovim zmožnostim, in tako sami poskrbijo za socialno varnost in socialno vključenost v družbo, v kateri živijo.

Glede na socialni čut, ki naj bi ga izražala invalidska podjetja, imajo lahko tudi prednost pri pridobivanju poslov. Veliko poslovnežev, ki sami ne prispevajo k boljši socializaciji obrobnih skupin, bi, po mojem mnenju, raje sklenilo posel z invalidskim podjetjem kot pa z navadnim. S tem bi si lahko lajšali slabo vest, ker sami nič ne pripomorejo k izboljšanju razmer.

Z vidika delodajalca, ki zaposluje invalide, pa so pozitivne vsekakor vse ugodnosti in vzpodbude, ki mu jih namenja država. Gre predvsem za denarne subvencije in oprostitve davkov, ki invalidskemu podjetju pomagajo prilagoditi poslovanje invalidom. Delodajalec lahko z zbrani sredstvi, ki se mu stekajo na poseben račun zaradi neplačevanja davkov, veliko investira v svojo rast in razvoj ter se lahko nenehno izpopolnjuje tako z organizacijskega kot tudi s proizvodnega ali storitvenega vidika. To delodajalcu omogoča, da ohranja konkurenčen položaj na neizprosni trgu. Podjetje Želva je lep primer, kako se lahko z vlaganjem tudi v najpreprostejše storitve, kot sta čiščenje in urejanje okolice, pridobi ugled (ISO standardi) in ugoden poslovni rezultat.

2.4.2. SLABOSTI

Med težave invalidskih podjetij štejem omejenost pri izbiri kadrov in posledično pri izbiri dejavnosti podjetja. Invalidi imajo bodisi fizične bodisi duševne omejitve in zaradi tega niso zmožni opravljati kateregakoli dela. Podjetje mora zato izbrati tiste, katerim lahko zagotovi normalen delovni prostor in normalno opravljanje dela, kar pa ni mogoče prav za vse invalide. Zaradi človeških omejitev je podjetje omejeno tudi pri izbiri svoje dejavnosti, ki po navadi

zajema lažja fizična dela, kot so na primer čiščenje, sestavljanje preprostih reči, urejanje zelenic ipd.

Okoli 80 % vseh invalidskih podjetij v Sloveniji je v lasti gospodarskih družb in po večini so to hčerinska podjetja, ki za matično podjetje opravljajo le eno fazo delovnega procesa. Delo v takem podjetju je razdeljeno na še bolj preprosta opravila, le-ta pa so običajno nezahtevna, monotona in utrujajoča. Pogosto gre za slabša dela, dela za tekočim trakom, kjer ni potrebno posebno usposabljanje in privajanje. Zaradi narave dela je tudi plačilo slabše, kar pa negativno vpliva na delavce, jih demotivira in jim ne omogoča razvoja in napredovanja.

Naslednje dejstvo bi težko opredelila kot slabost ali prednost, ker je oboje hkrati. Z uvedbo Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov leta 2005 se je ukinila neproduktivna praksa absolutnega pravnega varstva invalidov, ki je oteževala poslovanje delodajalcev, saj invalida ni mogel odpustiti. Posledično so bili invalidi manj iskani interesenti za delodajalce, hkrati pa manj motivirani za poklicni razvoj. Nov zakon pa postavlja invalide v enakopraven položaj z ostalimi delojemalci. Na eni strani jih lahko to dodatno vzpodbudi k opravljanju dela, na drugi pa lahko zaradi omejenih zmožnosti invalidov pride do povečanja njihove nezaposlenosti.

3. INVALIDSKO PODJETJE ŽELVA LJUBLJANA, d. o. o.

Podjetje Želva, d. o. o., je bilo ustanovljeno leta 1991 na predlog Zavoda RS za zaposlovanje. Ustanovila ga je Zveza Sožitje – Zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije, ki je ustanovitelj in hkrati edini lastnik. Do tedaj so obstajale tako imenovane invalidske delavnice, specializirane za zaposlovanje nekaterih kategorij invalidov, na primer slepe in slabovidne, gluhe ipd. V podjetju Želva, d. o. o., pa so se že na začetku osredotočili na usposabljanje tistih, ki niso bili nikoli zaposleni in so razvrščeni kot lažje duševno prizadete osebe ter so imeli in še vedno imajo zato malo možnosti za zaposlitev. Zato je njihovo poslanstvo usposabljanje in zaposlovanje oseb s posebnimi potrebami (predvsem z motnjo v duševnem razvoju) in drugih težje zaposljivih oseb ter iskanje novih zaposlitveni priložnosti zanje. Svojo dejavnost je podjetje leta 1991 začelo izvajati v Zalogu v Ljubljani. Sprva so izvajali dva programa predpoklicnega usposabljanja za delo, in sicer v dveh oddelkih – v šivalnici in mizarški delavnici. Posamezniki so se tam lahko usposobili in pridobili naziv pomožna šivilja in pomožni mizar. V podjetju so nenehno nadgrajevali in izpopolnjevali programe usposabljanja ter razširili delovanje na področje storitev. Danes opravljajo 12 različnih dejavnosti. Raznolikost programov tako omogoča invalidnim osebam možnost izbire in vključevanje na tista delovna mesta, ki so glede na njihove delovne sposobnosti zanje

najprimernejša. Z uvajanjem novih programov usposabljanja in zaposlovanja invalidov ter rastjo števila zaposlenih invalidov so se povečale tudi potrebe po dodatnih prostorskih kapacitetah.

Na podlagi dolgoletnih izkušenj na področju usposabljanja in zaposlovanja invalidov je podjetje Želva, d. o. o., postalo edino v Sloveniji, ki organizacijsko deluje kot rehabilitacijsko-podjetniški sistem s tremi glavnimi dejavnostmi, in sicer zaposlitvena in poklicna rehabilitacija, podjetništvo ter dnevno in institucionalno varstvo. Zaradi cilja, da bi vsako leto zaposlili čim več invalidov, so razvili veliko mrežo organizacijskih enot po vsej Sloveniji. Poleg tega, da so edino invalidsko podjetje v Sloveniji, ki ima varstveno-delovni center, so tudi edino invalidsko podjetje s pridobljenimi ISO standardi za kakovost.

Z uvedbo ZZRZI so v Želvi videli veliko priložnost za sodelovanje z delodajalci, v smislu sklepanja pogodb o poslovnem sodelovanju za nadomestilo kvote na vseh področjih, v katerih že leta zaposlujejo invalide. Izvajanje podjetniških programov je na trgu naletelo na močno konkurenco, kar je od podjetja terjalo izboljšanje kakovosti organizacije dela in ustvarjanje konkurenčnih prednosti. Predvsem zato so se odločili pridobiti certifikate kakovosti ISO 9001:2000 in certifikat za ravnanje z okoljem ISO 14001:2004, ki so jih pridobili v letu 2005.

V podjetju je danes redno zaposlenih 144 ljudi, od tega je več kot 40 % invalidov. Število vseh, ki so v katerem izmed Želvinih programov, pa presega 300, saj ljudje z manj kot 70-odstotnimi delovnimi zmožnostmi ne morejo skleniti pogodbe o zaposlitvi, temveč so zaposleni pod posebnimi pogoji in imajo status varovanca. Večina invalidov v podjetju je kategoriziranih mladostnikov z motnjami v duševnem razvoju, imajo tudi nekaj delovnih in telesnih invalidov. Med zaposlenimi v Želvi je približno 10 % več žensk. Izobrazbena struktura je zelo nizka, večina je brez priučenega poklica, s komaj osnovnošolsko izobrazbo. Delo v upravi in delo skupinskih habilitatorjev pa zahteva višjo ali visoko izobrazbo. Število zaposlenih vsako leto narašča, s čimer podjetje izpolnjuje glavni cilj – zaposliti čim več invalidov. Da bi usposobili in v različnih programih zaposlili čim več oseb s statusom invalida ter zaposlitev čim bolj približali njihovu domu, so v 15 letih razvili primerne programe. Če je le možno, jih zaposlijo tudi v računovodstvu ali komerciali.

Osebe s statusom invalida se v podjetju Želva vključujejo v storitve zaposlitvene rehabilitacije na osnovi pridobljene pravice, ki jim jo dodeli rehabilitacijska komisija Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje. Glede na uspešnost rehabilitacijskega procesa oziroma na dosežene individualne rezultate jim nato ponudijo različne možnosti:

- če dosegajo 70 % delovne učinkovitosti in več, jih zaposlijo v podjetju na običajnem delovnem mestu,
- če dosegajo od 30–70 % delovne učinkovitosti, invalida zaposlijo v zaščitni obliki zaposlitve oziroma zaposlitvenem centru,

– če pa oseba dosega manj kot 30 %, pridobi pravico do vključitve v program socialne vključenosti znotraj varstveno-delovnega centra.

Leta 2005 je novosprejeti zakon ZZRZI (Uradni list RS, št. 117/05) določil, da se invalidi, ki dosegajo 30–70 % delovnih zmogljivosti, ne morejo zaposliti v invalidskem ali katerem drugem podjetju. Zakon določa, da mora gospodarska družba, ki želi zaposlovati take invalide, postati samostojni pravni subjekt. Ker je podjetju Želva zakon onemogočal zaposlovanje takih invalidov, so leta 2006 ustanovili hčerinsko podjetje Nova Želva, kjer imajo že 16 zaposlenih. Ti invalidi imajo sklenjeno delovno razmerje s pogodbo o zaposlitvi in prejemajo osebni dohodek. Vsak zaposleni gre skozi ocenjevanje svojih delovnih zmožnosti, ki so podlaga za subvencije, ki jih država nameni le-tem (Pravilnik o merilih in postopku za določitev višine subvencije plače za invalide, Uradni list RS, št. 117/05).

3.1. KRONOLOGIJA POMEMBNEJŠIH DOGODKOV PODJETJA ŽELVA

Invalidska podjetja morajo sredstva, ki se stekajo na poseben račun zaradi povrnjenih prispevkov, nameniti za razvoj delovnega okolja in delovnih sredstev. Ta sredstva jim omogočajo tudi širitev dejavnosti in poslovne mreže po vsej Sloveniji, zato sem v nadaljevanju navedla pomembnejše dogodke za podjetje Želva, ki kažejo konstantno rast (Interno gradivo podjetja Želva, d. o. o., 2005).

1991: ustanovitev podjetja Želva, d. o. o., v Ljubljani ter ustanovitev OE mizarska delavnica in OE šivalnica v Zalogu;

1993: ustanovitev OE varstveno-delovni center v Zalogu;

1994: ustanovitev OE komunalno-vrtnarskih storitev (zeleni program); sklenitev pogodbe z Mestno občino Ljubljana o vzdrževanju Poti prijateljstva;

1995: ustanovitev OE upravljanje in vzdrževanje stavb ter začetek izvajanja programov upravljanja stavb;

1996: preselitev uprave in sedeža podjetja in OE šivalnica v prostore na Rozmanovi ulici v Ljubljani ter preselitev OE mizarska delavnica v prostore Litostroja v Ljubljani; ustanovitev PE Nova Gorica; sklenitev pogodbe z Mestno občino Nova Gorica o vzdrževanju parkovnih površin;

1997: ustanovitev OE čistilni servis v Ljubljani;

1998: pridobitev koncesije Ministrstva RS za delo, družino in socialne zadeve za izvajanje socialnovarstvene storitve vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji (varstveno-delovni center) za 46 oseb;

2000: ustanovitev OE center za zaposlitvene in poklicne rehabilitacije; ustanovitev PE Škofja Loka, sklenitev pogodbe z Občino Škofja Loka o vzdrževanju parkovnih površin, pridobitev

koncesije Ministrstva RS za delo, družino in socialne zadeve za izvajanje vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji za 20 oseb;

2001: otvoritev Oddelka varstveno-delovni center in začetek izvajanja delovne in socialne vključenosti; pridobitev koncesije Ministrstva RS za delo, družino in socialne zadeve za izvajanje vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji za 41 oseb; pridobitev koncesije za institucionalno varstvo – bivalne enote za 12 uporabnikov;

2002: otvoritev prostorov Oddelka bivalna enota v Zalogu ter Oddelka varstveno-delovni center v Kočevju in Grosuplju;

2003: otvoritev Oddelka varstveno-delovni center v Murski Soboti;

2004: otvoritev Oddelka bivalna enota v Murski Soboti;

2005: otvoritev OE čistilni servis v Novi Gorici, pridobitev certifikatov kakovosti ISO 9001:2000 in certifikata ravnanja z okoljem ISO 14001:2004; otvoritev OE center zaposlitvene in poklicne rehabilitacije v Novem mestu;

2006: Ustanovitev hčerinskega podjetja Nova Želva, d. o. o.

3.2. ORGANIZACIJSKE ENOTE (v nadaljevanju OE)

Podjetje je razdeljeno na 7 organizacijskih enot, znotraj katerih skupno opravljajo 12 različnih dejavnosti. Mizarska delavnica, komunalno-vrtnarske storitve, upravljanje in vzdrževanje stavb, čistilni servis ter trgovina z digitalno fotokopirnico opravljajo podjetniško dejavnost, organizacijska enota varstveno-delovni center in bivalna enota opravljata dejavnost dnevno-institucionalnega varstva, center zaposlitvene in poklicne rehabilitacije pa opravlja dejavnost rehabilitacije:

– **OE center zaposlitvene in poklicne rehabilitacije:** zaposlitvena rehabilitacija je proces in multidisciplinarno timsko delo delavcev različnih področij, ki si prizadevajo poiskati optimalne rešitve za posameznika, vključenega v program. V okviru te OE skušajo usposobiti invalida za ustrezno delo, mu zagotoviti zaposlitev, ki mu ustreza, pomagajo ohraniti zaposlitev ter ga usmerjati k nadaljevanju poklicne kariere.

– **OE mizarska delavnica:** je manjša enota (leta 2005 je zaposlovala le 2 delavca), vendar sodobno opremljena. Po naročilu izdelujejo notranjo opremo za kuhinje, pohištvo za otroške sobe, pisarne in drugo stanovanjsko opremo pa tudi didaktične igrače za vrtce in scensko opremo za gledališča.

– **OE komunalno-vrtnarske storitve:** vzdržujejo veliko zelenih in peščenih površin v občinah Ljubljana in Nova Gorica (parki, vrtovi, otroška in športna igrišča). Nudijo vrtnarske storitve, pozimi pa storitve zimske službe. Poleti vključujejo v vrtnarske aktivnosti tudi invalide iz varstveno-delovnega centra, kar jim omogoča, da razvijajo svoje motorične sposobnosti in vztrajnostne navade. V »zelenem programu« je redno zaposlenih 45 delavcev.

- **OE upravljanje in vzdrževanje stavb:** v Ljubljani in okolici upravljajo, čistijo in vzdržujejo več kot 3000 stanovanjskih enot in poslovnih prostorov. Poleg manjših popravil in vzdrževalnih del na samih objektih poskrbijo tudi za urejanje neposredne okolice v vseh letnih časih. Tako praznijo kontejnerje, pozimi odmetavajo sneg in posipajo sol, čez leto pa čistijo asfaltne in betonske površine ter negujejo zelene površine. Ponujajo pa tudi pripravo vloge za vpis etažne lastnine v zemljiško knjigo. Ta OE je leta 2005 zaposlovala 21 ljudi.
- **OE čistilni servis:** izpopolnjujejo kakovost čiščenja objektov na področju javnega sektorja in storitvenih dejavnosti s strokovnim, varnim ter za uporabnike in okolico prijaznim čiščenjem. V tej OE zaposlujejo kar 30 oseb, od tega 25 s statusom invalida.
- **OE trgovina in digitalna fotokopirnica:** v središču Ljubljane v trgovini, kjer ponujajo širok izbor svojih izdelkov ter izdelke drugih proizvajalcev, zaposlujejo štiri osebe. Znotraj trgovine pa deluje tudi sodobna digitalna fotokopirnica z vsemi dodatnimi storitvami.
- **OE varstveno-delovni center in bivalna enota:** varovancem nudijo celovito skrb, razvijanje individualnosti ter oblike dela, ki jim omogočajo razvoj novih sposobnosti. Varovanci so zaposleni pod posebnimi pogoji, tako da jim podjetje omogoča vodenje, varstvo in zaposlitev, nimajo pa sklenjene pogodbe o zaposlitvi. Varovanci dosegajo manj kot 30 % zmogljivosti, zato jih ni mogoče zaposliti. V centrih opravljajo lažja dela, kot so zlaganje, šivanje, pakiranje in podobno. Drugi del časa, ki ga preživijo v centru, pa je namenjen ohranjanju in dvigu kakovosti življenja, tako da se udeležujejo kulturnih, športnih in družabnih prireditev, imajo seminarje, predstavitve in podobno. Za delo dobijo simbolično denarno nagrado, ki izhaja in prihodkov njihove dejavnosti. Uporabniki bivalnih enot pa so odrasle osebe z motnjo v duševnem in telesnem razvoju, katerim enote nadomeščajo dom in družineo. Osem ur na dan preživijo na delu v varstveno-delovnem centru, preostanek pa v bivalni enoti, kjer jim skupinski habilitatorji pomagajo pri vsakodnevnih opravilih, jim svetujejo in jih usmerjajo. Ti habilitatorji so negovalci, socialna delavka, delovni terapevt, višja medicinska sestra, defektolog in inštruktorji različnih usmeritev. Dve tretjini stroškov invalida v bivalni enoti krije Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Sem spadajo stroški kadrov in stroški za 16 ur, ko varovanci niso na delu. Preostanek pa sofinancira občina, v kateri je invalid prijavljen.

3.3. ANALIZA USPEHA POSLOVANJA PODJETJA ŽELVA

Najpomembnejši razlog za obstoj podjetij, katerih cilj je ustvarjanje dobička, je doseganje ustreznega poslovnega izida (Kavčič, 1995, str. 54). Poslovni izid pa je tudi pomemben dejavnik vrednosti podjetja in njegove solventnosti. V analizi uporabljam terminologijo iz starih računovodskih standardov, saj proučujem poslovanje podjetja v letih 2003, 2004 in 2005, ko se ti še veljali. Leta 2006 pa so postali veljavni novi spremenjeni računovodski standardi.

Iz računovodskih standardov je mogoče razbrati, da je poslovni izid mogoče ugotavljati s temeljnimi vrstami poslovnega izida, kamor spadajo dobiček, čisti dobiček in izguba, in z drugimi vrstami poslovnega izida. Med druge vrste pa spada:

- kosmati dobiček iz prodaje proizvodov ali storitev, ki ga ugotovimo tako, da od prihodkov poslovanja odštejemo proizvodjalne stroške prodanih proizvodov;
- prispevek za kritje, ki je opredeljen kot razlika med prihodki od prodanih proizvodov in spremenljivimi stroški za te proizvode;
- razlika v ceni iz prodaje trgovskega blaga, ki pomeni razliko med prodajno ceno in nabavno ceno trgovskega blaga;
- dodana vrednost, ki predstavlja novoustvarjeno vrednost v podjetju in je namenjen za izplačila plač, poplačila kreditov, izplačevanje dividend, oblikovanje rezerv ter plačilo davka državi.

V nadaljevanju sem se odločila za analizo poslovnega izida s temeljnimi vrstami, in sicer ugotavljanje čistega dobička oziroma izgube (Kavčič, 1995, str. 54).

3.3.1. ANALIZA PRIHODKOV

Prihodki so opredeljeni s prodajno vrednostjo prodanih količin proizvodov ali storitev (brez DDV). Zajemajo pa tudi nekatere izredne postavke, ki prav tako povečujejo poslovni izid (Hočevar, Igličar, Zaman, 2000, str. 107). Prihodki so torej prodajne vrednosti poslovnih učinkov, dosežene v poslovnem letu. Prodajne vrednosti so enake zmnožku količin proizvodov ali storitev s prodajnimi cenami. Tako dobljene prihodke imenujemo poslovni prihodki. Poleg tega poznamo še prihodke iz financiranja, ki so povezani s finančnim poslovanjem podjetja. Obe vrsti spadata med redne prihodke. Poznamo pa tudi izredne prihodke, ki so posledica izrednih dejavnosti podjetja.

Slovenski računovodski standardi delijo prihodke v že omenjene tri skupine:

- **Poslovni prihodki** so prihodki od prodaje poslovnih učinkov (proizvodov ali storitev), trgovskega blaga in materiala ter drugi prihodki, ki se nanašajo na pridobljene podpore za prodane količine (subvencije, dotacije, regresi, premije).
- **Prihodki od financiranja** se pojavljajo v povezavi s terjatvami iz prodaje proizvodov ali storitev (prejete zamudne obresti) ter v povezavi z dolgoročnimi in kratkoročnimi naložbami, kamor spadajo udeležbe v dobičku na podlagi vlaganja in dividende na podlagi delnic podjetja.
- **Izredni prihodki** so neobičajne postavke in postavke in preteklih obračunskih obdobj, ki povečujejo poslovni izid iz rednega delovanja. Mednje spadajo tudi tisti, ki so bili dobljeni za poravnavo izgube iz prejšnjih let, razen če gre za uporabo lastnih sredstev (Slovenski računovodski standardi, 2001, str. 92).

Iz tabele 4 je razvidno, da so se v podjetju Želva celotni prihodki v letu 2005 povečali za dobrih 7 % glede na leto prej. To je posledica povečanja poslovnih prihodkov na račun prodaje proizvodov in storitev ter trgovskega blaga na domačem trgu, pri čemer gre predvsem za povečanje prodanih storitev. Poslovni prihodki so se v letu 2005 povečali za slabih 10 %. Poslovni prihodki hkrati predstavljajo največji delež v celotnih prihodkih, in sicer dobrih 95 %. Največji delež med njimi pa predstavljajo prihodki od prodaje proizvodov in storitev na domačem trgu. Velik delež poslovnih prihodkov, kar okoli 40 %, predstavljajo drugi prihodki. Ti so za podjetje Želva izrednega pomena, saj so tu zajeta vsa sredstva, ki se stekajo na račun oprostitve v točki 2.1. omenjenih davkov in prispevkov. Sredstva pa so knjižena kot dolgoročne rezervacije. Med druge prihodke pa v podjetju Želva spadajo tudi prihodki iz koncesijskih dejavnosti. Pomembno je tudi omeniti velik porast prodaje trgovskega blaga, za 383 %, kar gre pripisati otvoritvi večje trgovine v centru Ljubljane. Podjetje tam prodaja izdelke, ki jih proizvaja samo, ima pa tudi širok asortima izdelkov drugih proizvajalcev. Prihodki od financiranja so v letu 2005 upadli za slabih 50 %, kar je predvsem posledica skoraj 40-odstotnega upada prihodkov od obresti. V podjetju so začeli bolj intenzivno delati na izterjavi terjatev svojih dolžnikov in s tem dosegli bolj ažurno plačevanje kupcev. Strukturni delež prihodkov od financiranja leta 2005 je tako znašal le dobrega 1,5 odstotka.

Tabela 4: Obseg in struktura prihodkov podjetja Želva v letih 2005, 2004 in 2003

Element v 000 SIT	2005		2004		2003		I 05/04	I 04/03
	Vrednost	%	Vrednost	%	Vrednost	%		
Poslovni prihodki	816.859	97,80	748.988	96,09	560.261	95,74	109,10	133,69
1. prodaja proizvodov in storitev na domačem trgu	452.270	54,15	386.753	49,60	348.179	59,50	117,00	111,08
2. prodaja trgovskega blaga in materiala na domačem trgu	11.915	1,43	3.109	0,39	0	0	383,00	
3. sprememba vrednosti zalog	14.741	1,76	-460	0,06	618	0,11	-3,205	-
4. usredstveni lastni proizvodi in storitve	5.448	0,65	5.828	0,74	3.971	0,67	93	146,76
5. drugi prihodki	332.485	39,81	353.758	45,30	207.493	35,46	94	107,49
Prihodki od financiranja	13.072	1,57	23.921	3,07	23.745	4,06	54,65	100,74
1. obresti in drugi prihodki	9.424	1,13	23.921	3,07	23.745	4,06	39,40	100,74
2. prihodki iz deležev	3.648	0,44	0	0	0	0		
Izredni prihodki	5.127	0,63	6.592	0,84	1.195	0,20	77,78	551,63
SKUPAJ PRIHODKI	835.358	100,00	779.501	100,00	585.201	100,00	107,13	133,20

Vir: Izkaz poslovnega izida podjetja Želva za leta 2005, 2004 in 2003.

Manj kot 1-odstotni delež v podjetju predstavljajo izredni prihodki, ki pa so se v letu 2005 še zmanjšali za slabih 30 % in so z vidika vseh prihodkov nepomembni. Omenim lahko samo velik porast izrednih prihodkov leta 2004 glede na leto prej, ki je nastal, ko je Zavarovalnica Triglav podjetju Želva priznala bonus za vsa pretekla leta.

3.3.2. ANALIZA ODHODKOV

Odhodki skupaj s prihodki oblikujejo poslovni izid podjetja v nekem obračunskem obdobju. Odhodki se nanašajo na prodane količine proizvodov in storitev. Povezani so s stroški, vendar jih ne smemo enačiti. Odhodki namreč zajemajo tudi nekatere druge postavke, ki poleg nabavne vrednosti in stroškov zmanjšujejo poslovni izid. Odhodke tako poenostavljeno obravnavamo kot žrtvovane vrednosti za doseganje prihodkov kot pridobljene vrednosti (Hočevar, Iglčar, Zaman, 2000, str. 98).

Po Slovenskih računovodskih standardih so odhodki razdeljeni v tri skupine:

- **Poslovni odhodki** so stroški, ki se nanašajo na količine blaga, proizvodov in storitev, prodanih v določenem obdobju. So stroški, nastali v obračunskem obdobju, in so popravljeni za spremembo stroškov, ki so ostali zadržani v zalogah dokončane in nedokončane proizvodnje. Poslovne odhodke lahko delimo na stroške blaga, materiala in storitev, na amortizacijo, stroške dela in druge. Kadar pa jih delimo po funkcionalnih skupinah, govorimo o nabavni vrednosti prodanih količin, splošnih stroških uprave, prodaje ter neposrednih stroških.
- Finančni del poslovanja podjetja se odraža na **odhodkih od financiranja**. Praviloma se ne zadržujejo v zalogah nedokončane proizvodnje ali drugih zalogah. Odhodke od financiranja predstavljajo predvsem obresti od prejetih posojil in kreditov, odhodki zaradi zmanjšanja vrednosti finančnih naložb ter negativne tečajne razlike.
- **Izredne odhodke** predstavljajo neobičajne postavke in postavke preteklih obdobj, ki v obračunskem obdobju zmanjšujejo celotni poslovni izid. K izrednim odhodkom prištevamo tudi znesek morebitne izgube, ki jo podjetje namerava pokriti v obračunskem obdobju (Slovenski računovodski standardi, 2001, str. 89).

Iz tabele 5 je razvidno, da so se celotni odhodki podjetja povečali za slabih 8 % glede na leto prej. V strukturi odhodkov največji delež v obeh letih pripada poslovnim odhodkom, ki v letu 2005 znašajo dobrih 99 %, v letu 2004 pa dobrih 98 %. Več kot polovica je stroškov dela, ki so leta 2005 narasli za dobrih 22 % glede na leto 2004, kar je za več, kot je naraslo število zaposlenih. Velik delež poslovnih odhodkov pa predstavljajo tudi stroški blaga, materiala in storitev, in sicer leta 2005 skoraj 30 %, leto prej pa 25 %. Le-ti so se povečali predvsem zaradi močnega povečanja nabavne vrednosti materiala in zvišanja materialnih stroškov zunanjih proizvajalcev. V letu 2004 so v podjetju imeli zelo visok delež odpisanosti glede na leto 2003. Na podlagi mnenja revizije so tako obračunali visoko amortizacijo, ki je bila v preteklih letih

preizko obračunana. V letu 2005 so se za slabih 50 % povečali drugi poslovni odhodki, in sicer zaradi velikega povečanja nagrad in štipendij dijakom in študentom na delovni praksi.

Tabela 5: Obseg in struktura odhodkov podjetja Želva v letih 2005, 2004 in 2003

Element v 000 SIT	2005		2004		2003		I 05/04	I 04/03
	Vrednost	%	Vrednost	%	Vrednost	%		
Poslovni odhodki	818.775	99,45	755.828	98,55	573.352	99,65	108,33	131,83
1. stroški blaga, materiala in storitev	243.088	29,53	191.911	25,02	161.386	28,05	126,67	118,91
2. stroški dela	481.698	58,51	394.213	51,40	352.030	61,18	122,19	111,98
3. odpisi vrednosti	66.129	8,03	150.944	19,68	17.444	3,03	43,81	865,31
4. drugi poslovni odhodki	27.860	3,38	18.760	2,45	42.492	7,39	148,50	44,15
Odhodki od financiranja	3.348	0,41	8.178	1,06	411	0,07	40,94	1.989,78
1. stroški obresti in drugi odhodki	3.348	0,41	8.178	1,06	411	0,07	40,94	1.989,78
Izredni odhodki	1.189	0,14	2.963	0,39	1.603	0,28	40,13	184,84
SKUPAJ PRIHODKI	823.312	100,00	766.969	100,00	575.366	100,00	107,35	133,38

Vir: Izkaz poslovnega izida podjetja Želva za leta 2005, 2004 in 2003.

Analiza odhodkov od financiranja je pokazala, da so se le-ti v letu 2005 zmanjšali za 59 %. Znižali so se jim predvsem odhodki zamudnih obresti, saj so se začeli bolj držati roka plačila računov. Odhodki od financiranja v letu 2005 predstavljajo 0,4-odstotni, v letu 2004 pa 1,05-odstotni delež v celotni strukturi odhodkov, tako da bistveno ne vplivajo na poslovni izid. Prav tako so manj pomembni izredni odhodki, katerih delež v letu 2005 je bil le 0,14 %, leta 2004 pa 0,39 %.

3.3.3. ANALIZA POSLOVNEGA IZIDA

Poslovni izid je ekonomska kategorija, s katero merimo uspeh poslovanja podjetja in je temelj za izračun večine drugih kazalnikov uspešnosti. Kadar govorimo o poslovnem izidu, po navadi mislimo na dobiček ali izgubo. Vendar pa so lahko poslovni izid tudi druge ekonomske kategorije, ki na primer kažejo razliko med vložkom v poslovni proces in njegovim izločkom ali na to, kako uspešno je bil z ekonomskega vidika dosežen cilj poslovanja (Kavčič, 1995, str. 54).

Poslovni izid bi lahko opredelili kot produkt prodajnih cen in količin, znižan za vsoto stroškov proizvodov ali storitev, ki jih v danem obdobju proučujemo. Da bi dobili reprezentativen poslovni izid, je potrebno redne prihodke in odhodke zmanjšati še za izredni del poslovanja. Če so tako izračunani prihodki večji od odhodkov, govorimo o pozitivnem poslovnem izidu ali o dobičku. V nasprotnem primeru je to izguba ali negativni poslovni izid. Od tako ustvarjenega dobička podjetje plača državi davek od dobička, ostali del, tako imenovani čisti dobiček, pa pripada podjetju in omogoča širjenje poslovanja.

Najprimernejše obdobje za analizo poslovnega izida je eno leto. Če je obdobje krajše, lahko prihaja do nihanj v poslovanju in nam tako rezultati ne dajo ustrezne slike. Če pa je obdobje predolgo, se lahko zgodi, da ukrepamo prepozno. Poslovni izid nam tako prikazuje uspešnost poslovanja podjetja v obračunskem obdobju enega leta, dinamične kategorije v nasprotju z bilanco stanja, ki je statičen računovodski izkaz.

V izkazu poslovnega izida so v določenem vrstnem redu zabeleženi vsi prihodki in odhodki, razlika med njimi pa kaže poslovni izid. Obstaja več možnih izkazov poslovnega izida, ki na različne načine in z različnimi poudarki prikazujejo izid. Slovenski računovodski standardi omenjajo predvsem anglo-ameriškega in nemškega.

V tabeli 6 je prikazan izračun poslovnega izida za podjetje Želva po nemškem načinu.

Tabela 6: Izkaz poslovnega izida za leta 2005, 2004 in 2003

Element v 000 SIT	2005	2004	2003	I 05/04	I 04/03
Kosmati donos iz poslovanja	816.859	748.988	560.261	109,10	133,69
— Odhodki iz poslovanja	818.775	755.828	573.352	108,33	131,83
= Dobiček iz poslovanja	- 1.916	- 6.840	-13.091	128,10	152,25
+ Prihodki iz financiranja	13.072	23.921	23.745	54,65	100,74
— Odhodki iz financiranja	3.348	8.178	411	40,94	1.989,78
= Dobiček iz rednega delovanja	7.808	8.903	10.243	87,70	87,02
+ Izredni prihodki	5.127	6.592	1.195	77,78	551,63
- Izredni odhodki	1.189	2.963	1.603	40,13	184,84
= Celotni dobiček	11.746	12.532	9.835	93,72	127,42
— Davek iz dobička	0	0	0	0	
= Čisti dobiček	11.746	12.542	9.835	93,72	127,42

Vir: Izkaz poslovnega izida podjetja Želva za leta 2005, 2004 in 2003.

Vsa tri leta je podjetje Želva končalo z dobičkom. Le-ta se je leta 2005 zmanjšal za slabih 7 % v primerjavi s predhodnim letom. Poslovni prihodki so se leta 2005 v primerjavi z letom 2004 sicer povečali, vendar so se odhodki povečali bolj kot prihodki, zato je podjetje imelo v obeh letih izgubo iz poslovanja. Odhodki so se povečali predvsem zaradi dvakratnega povišanja cen storitev pri proizvodnji proizvodov in opravljanju storitev, prav tako so se močno povečali stroški pomožnega materiala pa tudi energije. Veliko težo pri oblikovanju poslovnega izida so v obeh letih imeli finančni prihodki, ki predstavljajo predvsem visoke dobljene obresti, in drugi finančni prihodki, ki jih je bilo podjetje Želva deležno. Davka iz dobička podjetju Želva ni potrebno plačati, saj je to ena izmed pomembnih ugodnosti invalidskih podjetij.

Poslovanje podjetja Želva se je v vseh proučevanih letih zaključilo z dobičkom. Vendar pa nam dobiček kot kategorija poslovnega izida ne pove dovolj o uspešnosti podjetja, saj absolutno enak poslovni izid za različno velika podjetja pomeni različno uspešnost. V ta namen se izračunava na primer še kazalca ekonomičnosti in produktivnosti, kar bom analizirala v naslednjem poglavju.

3.4. ANALIZA USPEŠNOSTI POSLOVANJA PODJETJA ŽELVA

Zmotno je misliti, da v dobičku izraženi kazalec pove, kako uspešno je podjetje. Podjetja različnih velikosti imajo lahko enak uspeh, vendar nimajo enake uspešnosti. Zato je realna primerjava šele mera uspešnosti gospodarjenja, ki je razmerje med ciljem gospodarjenja in sredstvi za doseg tega cilja. Celovit pogled na uspešnost poslovanja podjetja tako izhaja iz hkratne uporabe treh delnih kazalcev uspešnosti poslovanja – produktivnosti dela, ekonomičnost in dobičkonosnost (Pučko, Rozman, 1995, str. 148). Iz tega razloga sem se tudi odločila, da v nalogi analiziram poslovanje izbranega podjetja s temi kazalci.

3.4.1. DOBIČKONOSNOST ALI RENTABILNOST

Dobičkonosnost kaže uspešnost poslovanja in je hkrati cilj poslovanja vsakega podjetja ter je osnova za kontrolo uspešnosti. Dobičkonosnost lahko obravnavamo z dveh vidikov, in sicer z vidika lastnika podjetja kot dobičkonosnost kapitala in z vidika podjetja kot dobičkonosnost sredstev. Vlagatelji dajejo večji pomen dobičkonosnosti kapitala, saj pove, koliko je podjetje ustvarilo z vloženim kapitalom. Dobičkonosnost sredstev pa kaže, kako podjetje uspešno gospodari in ustvarja dobiček.

Obrazec za izračun dobičkonosnosti ali rentabilnosti lahko tudi razstavimo in dobimo DuPontovo formulo (Hočever, Igličar, Zaman, 2000, str. 237–239):

$$\text{Dobičkonosnost sredstev} = \frac{\text{dobiček}}{\text{sredstva}}$$

$$\text{Dobičkonosnost sredstev} = \frac{\text{prihodki} - \text{odhodki}}{\text{prihodki}} * \frac{\text{prihodki}}{\text{sredstva}}$$

$$\text{Dobičkonosnost sredstev} = \left(1 - \frac{\text{odhodki}}{\text{prihodki}}\right) * \frac{\text{prihodki}}{\text{sredstva}} = \left(1 - \frac{1}{\text{ekonomičnost}}\right) * \frac{\text{prihodki}}{\text{sredstva}}$$

Iz zgoraj navedenih enačb lahko vidimo, da sta dobičkonosnost in ekonomičnost povezani, in sicer istosmerni, vendar ne sorazmerni, saj je dobičkonosnost širši pojem. Večja ko je ekonomičnost, večji je delež dobička v prihodku in je večja tudi dobičkonosnost. Drugi del enačbe predstavlja obračanje sredstev. Večji ko je koeficient obračanja sredstev, večja bo dobičkonosnost. Zato je cilj podjetja proizvesti dani proizvod s čim manjšimi stroški in čim hitreje izkoristiti zmogljivosti, na drugi strani pa želi podjetje zmanjšati zaloge materialov,

nedokončane in dokončane proizvodnje ter doseči, da kupci poravnajo obveznosti čim hitreje (Pučko, Rozman, 1996, str. 287).

Tabela 7 predstavlja izračun dobičkonosnosti tako z vidika lastnika podjetja (dobičkonosnost kapitala) kot tudi izračun dobičkonosnosti kot mere uspešnosti v celotnem podjetju (dobičkonosnost sredstev). Višji ko je kazalec uspešnosti, uspešnejše je podjetje. Na podlagi podatkov iz let 2003, 2004 in 2005 sem po DuPontovi formuli izračunala dobičkonosnost in ekonomičnost. Razvidno je, da se je dobičkonosnost kapitala v letu 2005 zmanjšala za dobrih 18 %, kar pomeni, da je bilo podjetje Želva v letu 2005 manj uspešno kot leto poprej. Izračunani podatki tudi kažejo povezanost dobičkonosnosti z ekonomičnostjo in samim angažiranjem sredstev in kapitala. Iz dobičkonosnosti kapitala lahko ugotovimo, da je podjetje v letu 2005 iz vsakih 100 SIT vloženega kapitala ustvarilo 12,41 SIT dobička, kar je dobrih 18 % manj kot leta 2004. Prav tako se je znižala dobičkonosnost sredstev, saj so v letu 2005 iz vsakih 100 SIT ustvarili 1,51 SIT dobička, leto prej pa 1,68, kar je skoraj 11-odstotno znižanje dobičkonosnosti sredstev. V vseh treh letih pa je podjetje poslovalo z dobičkom.

Tabela 7: Dobičkonosnost sredstev in kapitala v podjetju Želva v letih 2005, 2004 in 2003

Element v 000 SIT	2005	2004	2003	I 05/04	I 04/03
Dobiček	11.746	12.532	9.835	94,00	127,42
Amortizacija	50.277	126.184	15.213	40,00	829,45
Povprečni kapital	94.636	82.497	72.231	114,71	113,53
Povprečna sredstva	777.343	747.557	645.715	103,98	115,77
Prihodki	835.058	779.501	585.201	107,13	133,20
Odhodki	823.312	767.429	575.366	107,28	133,38
Dobičkonosnost kapitala (ROE) v %	12,41	15,19	13,53	81,70	112,27
Dobičkonosnost sredstev (ROA) v %	1,51	1,68	1,52	89,00	110,53
Ekonomičnost	1,01	1,05	1,02	96,19	102,94

Vir: Bilanca stanja na dan 31. 12. za leta 2005, 2004 in 2003 ter izkaz poslovnega izida za leta 2005, 2004 in 2003 podjetja Želva Ljubljana, d. o. o.

3.4.2. EKONOMIČNOST POSLOVANJA ALI GOSPODARNOST

Kadar ocenjujemo poslovni rezultat, je koristno izračunati tudi celotno ekonomičnost oziroma gospodarnost. Ekonomičnost je relativni podatek. Predstavlja količnik med prihodki in odhodki in nam pove, koliko proizvoda ustvari ena enota poslovnih prvin. Ekonomičnost je tako večja, kolikor več proizvoda ustvari enota poslovne prvine (Pučko, Rozman, 1996, str. 276). Ali

povedano drugače: če se ekonomičnost poveča, pomeni, da je podjetje ustvarilo večje prihodke z enakimi odhodki oziroma je enake prihodke ustvarilo z manj odhodki.

Obrazec za izračun ekonomičnosti: pri čemer je Q = količina proizvodov in storitev in C = količina potrošenih proizvodnih prvin.

$$\text{Ekonomičnost} = \frac{Q}{C}$$

Ekonomičnost torej kaže razmerje med količino proizvedenih proizvodov in storitev s stroški. Ker pa podjetja proizvajajo različne proizvode in storitve, je najustreznejša možnost, da uporabimo vrednost proizvedenih proizvodov ali storitev, izraženo s prihodki od prodaje. S koeficientom ekonomičnosti torej opazujemo uspešnost tekočega poslovanja. To je uspešno, če je koeficient ekonomičnosti večji od ena. Večji ko je koeficient, bolj ekonomsko učinkovito je poslovanje.

Ekonomičnost poslovanja lahko analiziramo kot razmerje med celotnimi prihodki in celotnimi odhodki, lahko pa se osredotočimo le na razmerje med poslovnimi prihodki in poslovnimi odhodki. V tabeli 8 je ekonomičnost za podjetje Želva izračunana na oba načina.

Tabela 8: Ekonomičnost poslovanja podjetja Želva v letih 2005, 2004 in 2003

Element v 000 SIT	2005	2004	2003	I 05/04	I 04/03
Celotni prihodki	835.058	779.501	585.201	107,13	133,20
Celotni odhodki	823.312	767.429	575.366	107,28	133,38
Ekonomičnost 1	1,01	1,05	1,02	96,19	102,94
Poslovni prihodki	816.859	748.998	560.261	109,10	133,69
Poslovni odhodki	818.775	755.825	573.352	108,33	131,83
Ekonomičnost 2	0,99	0,99	0,98	100,62	101,02

Vir: Izkaz poslovnega izida podjetja Želva za leta 2005, 2004 in 2003.

Na podlagi podatkov iz tabele 8 lahko ugotovimo, da je podjetje v letih 2005, 2004 in 2003 poslovalo ekonomično. V proučevanih letih je bila celotna ekonomičnost nekaj več kot 1, kar pomeni, da so bili celotni prihodki malo večji od celotnih prihodkov. Vendar pa je iz izračuna razvidno tudi, da se je ekonomičnost v letu 2005 zmanjšala glede na leto prej za slabe 4 odstotke. Analiza ekonomičnosti poslovanja na podlagi poslovnih prihodkov in odhodkov pa je pokazala, da je podjetje na meji ekonomičnosti. Ekonomičnost 2 je nižja od 1, kar pomeni, da so v proučevanih letih odhodki presegali prihodke. Spodbuden je podatek, da je indeks ekonomičnosti 2 večji od 100, kar kaže na rahlo izboljšanje poslovanja in gospodarnosti. Razlog za

neekonomičnost je mogoče poiskati v dejstvu, da je podjetje v letu 2004 odprlo novo varstveno-bivalno enoto, pri čemer so stroški, povezani s to enoto, preseгли prihodke, ki jih podjetje dobi od nje.

3.4.3. PRODUKTIVNOST POSLOVANJA

Produktivnost je mera učinkovitosti gospodarjenja in jo obravnavamo v tehničnem smislu. Izraža uspešnost samo enega dela reprodukcijskega procesa, in sicer proizvodnje. Produktivnost dela je torej razmerje med proizvedenimi poslovnimi učinki (proizvodi ali storitve), izraženimi količinsko ali vrednostno, ter vloženo količino dela, izraženo z urami oziroma številom zaposlenih.

Obrazec za izračun produktivnosti: pri čemer je Q = količina poslovnih učinkov in L = povprečno število zaposlenih ali ure dela.

$$P = \frac{Q}{L}$$

Produktivnost lahko opredelimo tudi vrednostno, in sicer da v zgornjo enačbo namesto količine poslovnih učinkov vstavimo celotne prihodke.

Načelo produktivnosti zahteva, da se v enoti dela doseže čim večje količine poslovnih učinkov. Poslovanje je torej tem bolj učinkovito, čim večjo količino proizvodov ali storitev doseže na zaposlenega v proučevanem obdobju.

Tabela 9: Produktivnost podjetja Želva v letih 2005, 2004 in 2003

Element v 000 SIT	2005	2004	2003	I 05/04	I 04/03
Celotni prihodki	835.358	779.501	585.201	107,13	133,20
Povprečno št. zaposlenih	134	117	100	114,53	117,00
Produktivnost 1	6.234,02	6.662,40	5.852,01	93,57	113,85
Poslovni prihodki	816.859	748.998	560.261	109,10	133,69
Povprečno št. zaposlenih	134	117	100	114,53	117,00
Produktivnost 2	6.095,96	6.401,70	5.602,61	95,23	114,26

Vir: Izkaz poslovnega izida podjetja Želva za leta 2005, 2004 in 2003.

Tabela 9 prikazuje izračunane produktivnosti za leta 2005, 2004 in 2003. Odločila sem se za izračun produktivnosti, ki upošteva celotne prihodke, in za izračun delne produktivnosti, ki

upoštevata le poslovne prihodke. Izračuni v tabeli 9 kažejo, da je bilo poslovanje podjetja Želva v letu 2005 manj produktivno kot leta 2004. V letu 2005 so na novo zaposlili 13 invalidov z nižjimi delovnimi zmožnostmi, kar je znižalo produktivnost. Nižja produktivnost je posledica dejavnosti, ki jo opravlja podjetje: zaposleni invalidi so v povprečju manj produktivni kot neinvalidi, saj imajo mnogi zmanjšane telesne ali duševne sposobnosti. Posledica je nižja produktivnost celotnega podjetja.

Tako produktivnost z vidika celotnih prihodkov kot tudi produktivnost z vidika poslovnih prihodkov sta se v letu 2004 povečali glede na leto 2003, in sicer produktivnost 1 za dobrih 13 % in produktivnost 2 za dobrih 14 %. V letu 2005 pa sta se obe zmanjšali, in sicer produktivnost 1 za slabih 7 % in produktivnost 2 za 5 %. Delna produktivnost, ki upošteva le poslovne prihodke, se mi zdi primernejši kazalec, saj upošteva le prihodke, povezane z dejansko opravljenim delom, ne pa tudi prihodkov iz financiranja in izrednih prihodkov.

3.5. ANALIZA SREDSTEV

Sredstva, ki jih ima podjetje v nekem trenutku, nastopajo pri neposrednem uresničevanju ekonomskih ciljev. Obseg in struktura sredstev pa sta odvisna predvsem od vrste in obsega dejavnosti podjetja. Med sredstva tako štejemo vse stvari, pravice in denarna sredstva podjetja. Bistvo sredstev je v njihovem preoblikovanju. Nekatera se preoblikujejo hitreje, druga počasneje. Glavno je, da se preoblikujejo v skladu z opravljanjem zastavljenih nalog.

Avtorja Igličar in Hočevar (1997, str. 25) navajata tri ključne elemente za opredelitev sredstev. Prvič morajo biti sredstva ekonomski dejavnik, kar pomeni, da morajo zagotavljati trenutne in prihodnje koristi podjetju, kar pa je možno le, če so v obliki denarja in jih je oziroma jih bo možno prodati ali če se predvideva, da se bodo uporabljali v prihodnjem poslovanju podjetja. Drugi element pravi, da upravljanje ekonomskih dejavnikov oziroma sredstev pomeni svobodno razpolaganje z njimi. Kot tretje pa je sredstvom praviloma relativno lahko določiti ceno oziroma vrednost, ko so enkrat pridobljena.

Sredstva delimo glede na hitrost njihovega preoblikovanja, in sicer na:

- **stalna ali dolgoročna sredstva** imajo življenjsko dobo daljšo od enega leta in jih sestavljajo osnovna sredstva in dolgoročne finančne naložbe,
- **gibljiva ali kratkoročna sredstva** se praviloma obrnejo večkrat v enem letu in jih sestavljajo obratna sredstva ter kratkoročne finančne naložbe.

Iz tabele 10 je razvidno, da so se sredstva v letu 2004 zmanjšala glede na leto 2003, in sicer za dobrih 10 %. Leta 2005 pa so se povečala za slabih 20 % glede na prejšnje leto. Večji delež letih je pripadal gibljivim sredstvom, ki so leta 2005 znašala dobrih 53 %, leta 2004 pa 57 %, leta

2003 pa kar 64 %. Gibljiva sredstva so se povečala za 12 %, kar bi lahko pripisali povečanju obsega poslovanja (prodaje). Stalna sredstva so v letu 2005 narasla bolj, in sicer za 30 %. Delež le-teh je leta 2005 znašal dobrih 46 %, leta 2004 pa le slabih 43 % v celotni strukturi sredstev.

Tabela 10: Obseg in struktura sredstev podjetja Želva na dan 31. 12. v letih 2005, 2004 in 2003

Element v 000 SIT	2005		2004		2003		I 05/04	I 04/03
	Vrednost	%	Vrednost	%	Vrednost	%		
Stalna sredstva	394.717	46,57	303.419	42,91	278.818	35,38	130,09	108,82
Gibljiva sredstva	452.832	53,43	403.718	57,09	509.159	64,62	112,17	79,29
SREDSTVA SKUPAJ	847.549	100,00	707.137	100,00	787.977	100,00	119,87	89,74

Vir: Bilanca stanja podjetja Želva na dan 31. 12. v letih 2005, 2004 in 2003.

3.5.1. ANALIZA STALNIH SREDSTEV

Stalna sredstva prenašajo svojo vrednost na poslovne učinke in se preoblikujejo v poslovnem procesu v obdobju daljšem od enega leta. Sestavljena so iz osnovnih sredstev, dolgoročnih finančnih naložb ter popravka kapitala. Najpomembnejša so osnovna sredstva in so premoženje podjetja, ki je nespremenjeno daljše obdobje, njihovo postopno obrabljanje pa se kaže skozi amortizacijo, prek katere postopoma prenašajo svojo vrednost na poslovne učinke. Tako osnovna sredstva vodijo do prihodkov od poslovanja, saj neposredno sodelujejo v poslovanju.

Osnovna sredstva delimo v dve skupini:

- **neopredmetena sredstva**, kamor spadajo dolgoročno razmejeni stroški razvijanja, naložbe v koncesije, patente, blagovne znamke in podobne pravice, dolgoročno razmejeni organizacijski stroški, naložbe v dobro ime ter vse druge dolgoročne razmejene postavke;
- med **opredmetena sredstva** pa spadajo zemljišča, zgradbe, oprema, osnovna čreda ter večletni nasadi – so stvari v posesti podjetja, s katerimi opravlja svojo dejavnost, vzdržuje ali popravlja z njimi druge stvari.

Stalna sredstva sestavljajo tudi dolgoročne finančne naložbe, ki so predvsem naložbe v druge gospodarske družbe za dlje od enega leta. Sestavljajo jih tudi dolgoročna posojila in depoziti. Dolgoročne finančne naložbe tako vodijo do prihodkov od financiranja.

Načelo podjetja Želva je, da vsako leto povečujejo vrednost stalnih sredstev v višini oproščenih prispevkov od plač delavcev. Iz tabele 11 je razvidno, da največji del stalnih sredstev Želve predstavljajo opredmetena sredstva. Le-ta so leta 2005 znašala 304.598 SIT, kar je za dobrih 50 % več kot v predhodnem letu. Visoko povečanje v letu 2005 je posledica investicij v prostore in opremo za opravljanje čistilne dejavnosti v Novi Gorici ter v prostore za center zaposlitvene in

poklicne rehabilitacije v Novem mestu. Sredstva za investicije so črpali iz rezerv, ki se čez leto stečejo na račun neplačevanja prispevkov. Prav tako so investirali v opremo in zgradbe leta 2004, in sicer za 23 % več kot leta 2003. Opredmetena sredstva so se v proučevanem obdobju amortizirala po naslednjih amortizacijskih stopnjah, in sicer gradbeni objekti 5 %, oprema in vozila 25 %, računalniki in računalniška oprema 50 %, osebni avtomobili 25,5 % ter druga vlaganja 10 %. Delež neopredmetenih sredstev v strukturi stalnih sredstev je leta 2005 znašal dobrih 22 %, kar je za skoraj 12 % manj kot leto prej. V letu 2005 so se pojavile tudi dolgoročne finančne naložbe, saj je podjetje ustanovilo hčerinsko podjetje Nova Želva, d. o., o. in plačalo ustanovni vložek 1 milijon SIT.

Tabela 11: Obseg in struktura stalnih sredstev podjetja Želva v letih 2005, 2004 in 2003

Element v 000 SIT	2005		2004		2003		I 05/04	I 04/03
	Vrednost	%	Vrednost	%	Vrednost	%		
Neopredmetena dolgoročna sredstva	89.717	22,62	101.147	33,33	114.648	41,12	88,11	88,22
Opredmetena osnovna sredstva	304.598	77,14	202.272	66,67	164.170	58,88	150,59	123,21
Dolgoročne finančne naložbe	1.000	0,24	0	0	0	0		
STALNA SREDSTVA	394.717	100,00	303.419	100,00	278.818	100,00	130,10	108,82

Vir: Bilanca stanja podjetja Želva na dan 31. 12. v letih 2005, 2004 in 2003.

3.5.2. ANALIZA GIBLJIVIH SREDSTEV

Z gibljivimi sredstvi razumemo stvari, pravice in denar, ki se zaradi sodelovanja v poslovnem procesu porabijo, prehajajo iz ene pojavne oblike v drugo in se v prvotno pojavno obliko vračajo praviloma v obdobju krajšem od enega leta (Igličar, Hočevar, 1997, str. 47). Obseg in struktura gibljivih sredstev pa sta odvisna od obsega poslovanja, spreminjanja obsega nabave in prodaje, spreminjanja obsega proizvodnje.

Gibljiva sredstva sestavljajo:

- **obratna sredstva**, kamor spadajo: zaloge materiala, nedokončana in dokončana proizvodnja, zaloge trgovskega blaga ter predujmi za zaloge; dolgoročne in kratkoročne terjatve; denarna sredstva v obliki gotovine v blagajni, prejetih čekov ali denarnih sredstev na banki; aktivne časovne razmejitve, ki predstavljajo kratkoročno odložene stroške in odhodke ter predhodno nezaračunane prihodke;
- **kratkoročne finančne naložbe** pa so naložbe podjetja v druga podjetja ali banke za obdobje krajše od enega leta in ustvarjajo prihodke od financiranja.

Iz tabele 12 je razvidno, da so se leta 2005 celotna gibljiva sredstva povečala za dobrih 12 % glede na leto prej. To bi lahko pripisali povečanju poslovnih terjatev in denarnih sredstev. Prav poslovne terjatve predstavljajo največji delež v celotni strukturi gibljivih sredstev leta 2005, in sicer skoraj 45 %, kar je za 6 odstotnih točk več kot leta 2004. To povečanje gre pripisati povečanemu obsegu poslovanja podjetja. Velik delež v strukturi pripada kratkoročnim finančnim naložbam, ki so se v letu 2005 zmanjšale za 23 % glede na leto 2004, a še vedno predstavljajo tretjino gibljivih sredstev leta 2005. Kratkoročne finančne naložbe podjetja so vezana denarna sredstva v depozite pri bankah. V letu 2005 je opaziti tudi močno povečanje denarnih sredstev, za skoraj 160 %, njihov delež pa je tako narasel iz 7 % leta 2004 na skoraj 16 %. Visok porast denarnih sredstev je predvsem posledica oblikovanja posebnega računa za rezervni sklad podjetja. Aktivne časovne razmejitve imajo v proučevanem obdobju povprečni delež okoli 5 % in vrednostno niso med pomembnejšimi postavkami. Prav tako so nepomembne zaloge, saj ne predstavljajo niti 1-odstotnega deleža v celotni strukturi gibljivih sredstev. Sicer pa so se zaloge leta 2005 povečale za dobrih 107 % glede na leto 2004, in sicer zaradi trgovskih zalog oziroma zalog v njihovi maloprodajni trgovini v Ljubljani.

Tabela 12: Obseg in struktura gibljivih sredstev podjetja Želva v letih 2005, 2004 in 2003

Element v 000 SIT	2005		2004		2003		1 05/04	1 04/03
	Vrednost	%	Vrednost	%	Vrednost	%		
Zaloge	4.380	0,97	2.107	0,53	3.436	0,68	207,88	61,32
Poslovne terjatve	201.881	44,58	155.767	38,58	289.553	56,87	129,60	53,8
Denarna sredstva	69.722	15,39	27.023	6,69	48.170	9,46	258,01	56,10
Aktivne časovne razmejitve	22.995	5,08	20.813	5,15	1.861	0,37	110,48	1.118,38
Kratkoročne finančne naložbe	153.854	33,98	198.008	49,05	166.139	32,62	77,01	119,18
GIBLJIVA SREDSTVA	452.832	100,00	403.718	100,00	509.159	100,00	112,16	79,29

Vir: Bilanca stanja podjetja Želva na dan 31. 12. v letih 2005, 2004 in 2003.

• **Obračanje sredstev**

Obratna sredstva so tista poslovna sredstva, ki se preoblikujejo od začetne denarne oblike prek drugih oblik nazaj v denar. In čas, v katerem se ta sredstva preoblikujejo, je bistvenega pomena za uspešno poslovanje. Krajši ko je čas oziroma večkrat ko se sredstva obrnejo v določenem obdobju, večji je uspeh podjetja, saj za enak uspeh potrebuje manj sredstev. Hitrost obračanja sredstev lahko spremljamo na dva načina, in sicer s:

- **koeficientom obračanja**, ki je razmerje med prometom v obdobju in povprečnim stanjem obratnih sredstev ter nam pove, kolikokrat se v določenem obdobju obrnejo obratna sredstva;
- **časom enega obrata**, ki je razmerje med številom dni v letu (360) in koeficientom obračanja obratnih sredstev.

Tabela 13 prikazuje koeficiente obračanja obratnih sredstev in kratkoročne poslovne terjatve ter njihove dneve vezave.

Tabela 13: Koeficienti obračanja gibljivih sredstev podjetja Želva za leta 2005, 2004 in 2003

Element v 000 SIT	2005	2004	2003	I 05/04	I 04/03
Poslovni prihodki	835.358	779.501	560.261	107,13	139,13
Povprečno stanje obratnih sredstev	298.981	205.710	343.020	115,34	59,97
Koeficient obračanja obratnih sredstev	2,79	3,79	1,63	73,61	232,51
Trajanje enega obrata v dnevih	129,03	94,99	220,86	135,84	43,01
Povprečno stanje poslovnih terjatev	201.881	155.767	289.533	129,60	53,80
Koeficient obračanja poslovnih terjatev	4,14	5,00	1,94	82,8	257,73
Trajanje enega obrata v dnevih	86,96	72,00	185,57	120,78	38,80

Vir: Bilanca stanja in izkaz uspeha podjetja Želva na dan 31. 12. v letih 2005, 2004 in 2003.

Iz podatkov je razvidno, da se je koeficient obračanja obratnih sredstev v letu 2005 zmanjšal za dobrih 26 % v primerjavi z letom 2004, kar je pomenilo podaljšanje enega obrata za 34 dni ali za dobrih 35 %. Koeficient obračanja poslovnih terjatev leta 2004 se je v primerjavi z letom 2003 povečal za dobrih 255%. Posledično se je zmanjšalo število dni vezave, ki se je s 185 dni leta 2003 znižalo na samo 72 dni vezave. Tako ugotovimo, da je podjetju uspelo unovčevati oziroma pridobiti terjatve od svojih odjemalcev kar 113 dni prej kot leto prej. Leta 2005 se je koeficient zmanjšal za slabih 20% v primerjavi z letom 2004, dnevi vezave pa so se povečali na 86 dni.

3.6. ANALIZA FINANCIRANJA

Ena izmed temeljnih funkcij v podjetju je finančna funkcija, ki mora preskrbeti potrebna sredstva za nemoteno delovanje poslovanje podjetja. Podjetje lahko svoj poslovni proces financira s kapitalom lastnikov ali z dolgom, ki ga podjetje pridobi pri pravnih ali fizičnih osebah (Pučko, 2001, str. 129). Financiranje je proces, ki se odvija pri vseh drugih delnih procesih, zato je usklajenost z njimi poglobitnega pomena. Za uspešno poslovanje podjetja je zato pomembna dobra koordinacija med posameznimi deli podjetja in finančnim delom, saj lahko v primeru slabe finančne koordinacije pride do zloma podjetja (Mramor, 1993, str. 22).

3.6.1. OBSEG IN STRUKTURA OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV

Analiza obveznosti do virov sredstev nam kaže, kje podjetje pridobiva finančne vire in kako ustrezna je njihova sestava (Pučko, 2001, str. 131).

Iz tabele 14 lahko razberemo, da so se leta 2004 obveznosti do virov sredstev zmanjšale za dobrih 10 % v primerjavi z letom 2003, v letu 2005 pa so znašale skoraj 20 % več kot v letu prej. Iz izračunov je razvidno, da največji delež obveznosti do virov sredstev v vseh proučevanih obdobjih pripada dolgoročnim rezervacijam, ki predstavljajo več kot polovico vseh obveznosti. V letu 2005 so se v primerjavi s prejšnjim letom povečale za 20 %, kar je posledica večjega obsega poslovanja in posledično zaposlitve več invalidov.

Tabela 14: Obseg in struktura obveznosti do virov sredstev podjetja Želva v letih 2005, 2004 in 2003

Element v 000 SIT	2005		2004		2003		I 05/04	I 04/03
	Vrednost	%	Vrednost	%	Vrednost	%		
Kapital	100.509	11,86	88.763	12,55	76.231	9,68	113,23	116,44
Vpoklicani kapital	57.076	6,73	57.076	8,07	57.076	7,24	100,00	100,00
Rezerve iz dobička	1.531	0,18	904	0,13	904	0,12	169,36	100,00
Preneseni čisti poslovni izid	29.082	3,43	17.177	2,43	7.834	0,99	169,30	219,26
Čisti poslovni izid poslovnega leta	11.746	1,39	12.532	1,77	9.343	1,19	93,73	134,13
Prevrednotovalni popravki kapitala	1.074	0,13	1.074	0,15	1.074	0,14	100,00	100,00
Rezervacije	495.522	58,46	412.803	58,38	424.561	53,88	120,04	97,23
Finančne in poslovne obveznosti	198.837	23,46	170.754	24,15	235.161	29,84	116,45	72,61
Pasivne časovne razmejitve	52.681	6,22	34.817	4,92	52.024	6,60	151,31	66,92
OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV	847.549	100	707.137	100	787.977	100	119,86	89,74

Vir: Bilanca stanja podjetja Želva na dan 31. 12. v letih 2005, 2004 in 2003.

Ravno dolgoročne rezervacije so posebnost invalidskega podjetja, saj predstavljajo sredstva, ki se stekajo na poseben račun zaradi neplačevanja prispevkov in davkov, omenjenih že v točki 2.1. Zneske vseh oproščenih dajatev in ostalih prispevkov podjetje Želva knjiži pod dolgoročne rezervacije, kjer se sredstva zbirajo vse leto. Iz teh sredstev potem podjetje krije stroške po namenu 61. člena ZZRZI (Uradni list RS, št. 100/05), in sicer:

- investicije v osnovna sredstva, ki so povezana z delom invalidov,
- izboljšanje delovnih pogojev za invalide,
- ohranjanje in ustvarjanje novih delovnih mest za invalide,
- pokrivanje izpada prihodka zaradi večje bolniške odsotnosti in zaradi drugih večjih težav iz tekočega poslovanja,
- izobraževanje in usposabljanje zaposlenih,
- plačilo revidiranja računovodskih izkazov,
- druge razvojne namene, ki zagotavljajo večjo zaposljivost invalidov.

V bilanci stanja je torej prikazano kumulativno stanje oproščenih dajatev in prispevkov, ki še ni bilo porabljeno v zgoraj naštete namene.

Drugi največji delež v strukturi obveznosti do virov pripada finančnim in poslovnim obveznostim, katerih delež je leta 2003 znašal skoraj 30 %. Delež se je v proučevanih letih zmanjševal in leta 2005 znašal le še dobrih 23 %. Iz bilance stanja je razvidno, da več kot polovico finančnih in poslovnih obveznosti predstavljajo kratkoročne obveznosti. Delež kapitala je majhen. Leta 2004 je bil delež kapitala največji, in sicer 13 %, njegova vrednost pa se je v primerjavi z letom 2003 povečala za 16 %, leta 2005 pa se je zmanjšala za dobrih 13 % glede na leto 2004.

3.6.2. STOPNJA KAPITALIZACIJE IN STOPNJA ZADOLŽENOSTI

Stopnja kapitalizacije in stopnja zadolženosti nam kažeta razmerje med tujimi in lastnimi viri podjetja. Priporočljivo je, da podjetje nima manj kot polovice lastnih virov. Če ima podjetje tako strukturo virov, potem kaže na finančno varnost ter velja za finančno netveganelega upnika.

Tabela 15: Stopnja kapitalizacije in stopnja zadolženosti podjetja Želva, d. o. o., za leta 2003, 2004 in 2005

Element v 000 SIT	2005	2004	2003	1 05/04	1 04/03
Lastni viri	100.509	88.763	76.231	113,23	116,44
Rezervacije	495.522	412.803	424.561	120,04	97,23
Tuji viri	251.518	205.571	287.185	122,35	71,58
Vsi viri	847.549	707.137	787.977	119,86	89,74
Stopnja kapitalizacije 1	11,86	12,55	9,67	94,50	129,78
Stopnja kapitalizacije 2	70,32	70,93	63,55	99,14	111,61
Stopnja zadolženosti 2	29,68	29,07	36,45	102,10	79,75

Vir: Bilanca stanja podjetja Želva na dan 31. 12. v letih 2005, 2004 in 2003.

Tabela 15 prikazuje izračune kapitalizacije in zadolženosti podjetja. Odločila sem se za izračun dveh kapitalizacij, in sicer, kapitalizacijo 1, ki vključuje le kapital, in kapitalizacijo 2, ki poleg kapitala kot lasten vir upošteva tudi rezervacije. Rezervacije so po svojem namenu bližje lastnin virom, zato se mi zdi stopnja kapitalizacije 2 boljši pokazatelj dejanskega razmerja med viri.

Izračuni v tabeli 15 kažejo, da je imelo podjetje v vseh treh proučevanih letih zelo nizko stopnjo kapitalizacije 1, in sicer 10–13 %. Stopnja kapitalizacije 2 pa kaže, da ima podjetje v proučevanem obdobju visoko stopnjo kapitalizacije, in sicer od 63-70%, in tako ustreza merilom

finančno netveganega podjetje. Razlog je velik delež rezervacij, ki predstavljajo glavni vir financiranja podjetja Želva.

3.6.3. FINANČNA STABILNOST

Zagotavljanje finančne stabilnosti oziroma dolgoročne plačilne sposobnosti podjetja je temeljni finančni cilj. Pri finančnem ravnovesju tako primerjamo pokritost dolgoročnih sredstev z dolgoročnimi viri (Bošnjak, 1998, str. 28). Zlato finančno pravilo pravi, naj bodo dolgoročna sredstva (stalna sredstva in dolgoročne terjatve iz poslovanja) financirana z dolgoročnimi viri, kamor spadajo kapital, dolgoročne rezervacije in dolgoročne obveznosti. Če je pravilo upoštevano, bo vrednost koeficienta finančne stabilnosti 1 ali več. Če je vrednost koeficienta nižja od 1, potem bo podjetje verjetno imelo težave pri ohranjanju likvidnosti, saj bo del dolgoročno vezanih sredstev financiran s kratkoročnimi sredstvi. Iz tabele 16 je razvidno, da je podjetje Želva finančno stabilno, saj je vrednost koeficienta v vseh treh letih močno večja od 1.

Tabela 16: Finančna stabilnost podjetja Želva, d. o. o., za leta 2005, 2004 in 2003

Element v 000 SIT	2005	2004	2003	I 05/04	I 04/03
Dolgoročni viri	682.790	554.917	503.965	123,04	110,11
Dolgoročna sredstva	396.606	304.458	279.569	130,27	108,90
Koeficient finančne stabilnosti	1,72	1,82	1,80	94,51	101,11

Vir: Bilanca stanja na dan 31. 12. v letih 2005, 2004 in 2003.

SKLEP

Čeprav je država v zadnjih letih uvedla aktivno politiko zaposlovanja, ki invalide postavlja v enakopraven položaj pri zaposlovanju, so še vedno kritična skupina ljudi in s tem težje zaposljivi. Njihova zmanjšana sposobnost za delo zaradi telesnih ali duševnih omejitev jih postavlja na rob družbe, saj nimajo zaposlitve, ki je eno izmed najboljših varoval pred socialno izključenostjo. K temu pa vsekakor veliko prispevajo tudi delodajalci, saj menijo, da so invalidi slabši in manj zanesljivi delavci, in so zato bolj nezaupljivi do njih. Vse to bi nas moralo prepričati o dejstvu, da moramo več pozornosti nameniti invalidnim iskalcem zaposlitve, jim omogočiti, da pridobijo znanje, si poiščejo delo, primerno svojim zmožnostim, in postanejo bolj konkurenčni na trgu delovne sile.

Spodbudni so podatki, ki kažejo na močno povečanje števila invalidskih podjetij, ki so invalidom odprla veliko možnosti za zaposlitev. V Sloveniji je premalo mest za varovance tako v varstveno-delovnih centrih kot tudi v invalidskih podjetjih, saj območne enote zavodov za zaposlovanje ne morejo zagotavljati dovolj delovnih mest na rednem trgu delovne sile. Razmah invalidskih podjetij je tako omogočil zaposlitev velikemu številu invalidov.

Invalidska podjetja so gospodarske družbe, ki morajo zaposlovati minimalno 40 % invalidov in za pridobitev statusa invalidskega podjetja dobiti soglasje Vlade Republike Slovenije. Načeloma njihov primarni cilj ni maksimizacija dobička iz prodaje proizvodov in storitev, temveč so bolj usmerjeni v usposabljanje invalidov ter njihov poklicni razvoj. To pa ne pomeni, da invalidska podjetja ne morejo biti ekonomsko uspešna, kar sem dokazala tudi z analizo poslovanja invalidskega podjetja Želva Ljubljana, d. o. o. Invalidska podjetja imajo velik družbeni in socialni pomen, zato so deležna mnogo vzpodbud. Invalidska podjetja ne plačujejo prispevkov za invalidsko in pokojninsko zavarovanje, ne plačujejo davka od dobička pravnih oseb, prav tako so oproščena plačila davka na izplačane plače. Poleg tega so upravičena tudi do subvencij za plače invalidov ter mnogo drugih denarnih pomoči za investicije in razvoj. Prispevki, ki jih ne plačujejo, se stekajo na poseben račun, ki je namenjen izrecno razvoju delovnih prostorov, prilagoditvi opreme in delovnih strojev za invalide. Tako jim lahko omogočajo normalno opravljanje dela, hkrati pa z investicijami izboljšujejo celoten proizvodni in organizacijski proces.

Analiza uspešnosti poslovanja invalidskega podjetja Želva, d. o. o., je pokazala, da je lahko tudi invalidsko podjetje uspešno in konkurenčno v dejavnosti, ki jo opravlja. Podjetje Želva, d. o. o., je razvejalo svoje poslovanje na različne dejavnosti (čiščenje, mizarstvo, urejanje zelenih površin, upravljanje stavb) in s tem omogočilo različnim skupinam invalidov zaposlitev v okviru njihovih zmožnosti. S pomočjo kazalcev rentabilnosti, ekonomičnosti in produktivnosti sem pokazala, da je proučevano podjetje uspešno v svojem poslovanju. Analiza izkaza poslovnega

uspeha je pokazala, da je izid iz poslovanja vsa tri leta blizu ničle oziroma malo pod njo. Analiza financiranja pa je pokazala, da je podjetje finančno stabilno ter da ima stopnjo kapitalizacije, ki ustreza finančno netveganem upniku.

Podjetje Želva Ljubljana, d. o. o., na trgu nastopa kot vsa druga podjetja in se prav tako bojuje s konkurenco na različnih področjih dejavnosti. Težka konkurenca jih je prisilila v nenehno izpopolnjevanje in izboljševanje proizvodov in storitev, ki jih nudijo. Status invalidskega podjetja in kakovost jim tako omogočata pridobivati in ohranjati posle ter zaposlovati vsako leto več invalidov, kar je njihov glavni cilj.

LITERATURA

1. Bošnjak Marko: gradivo za vaje in seminar za predmeta upravljanje in ravnanje podjetja in temelji managementa. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1998. 45 str.
2. Čufer Anka, Tabaj Aleksandra: Zaposlovanje invalidov v invalidskih podjetjih. Ljubljana : Birografika Bori, d. o. o., 2002.
3. Frangež Viktor: Delo komisije za invalidska podjetja v letu 2002.
[URL: <http://www.sigov.si/mddz/pdf/november-december.pdf>], 20. 1. 2004.
4. Hočevar Marko, Igličar Sandi, Zaman Maja: Osnove računovodstva. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000. 469 str.
5. Igličar Aleksander, Hočevar Marko: Računovodstvo za managerje. Ljubljana : Gospodarski vestnik, 1997. 423 str.
6. Ignjatovič Miroljub: Trg delovne sile v Sloveniji v devetdesetih letih 20. stoletja. Politika zaposlovanja. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, 2002, str. 12–33.
7. Kavčič Slavka: Analiza poslovnega izida. Zbornik referatov 1: Svetovna posvetovanja o sodobnih vidikih analize poslovanja in organizacije. Portorož : Zveza ekonomistov Slovenije, 1995, str. 53–65.
8. Kodeks o ravnanju z invalidnostjo na delovnem mestu. Ljubljana : Inštitut Republike Slovenije za rehabilitacijo in Zveza delovnih invalidov Slovenije, 2002. 39 str.
9. Kolar Špela: Informacija o invalidskih podjetjih v Republiki Sloveniji, pregled stanja. Ljubljana : Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2005. 37 str.
10. Mramor Dušan: Uvod v poslovne finance. Ljubljana : Gospodarski vestnik, 1993. 381 str.
11. Podnar Klemen, Golob Urša: Socialna ekonomija in družbena odgovornost: alternativni globalni anarhiji neoliberalizma. Teorija in praksa, Ljubljana, 39(2002), str. 952–969.
12. Pučko Danijel, Rozman Rudi: Ekonomika in organizacija podjetja. 1. knjiga: Ekonomika podjetja. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1996. 344 str.
13. Pučko Danijel: Analiza in načrtovanje poslovanja. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2001. 335 str.
14. Tabaj Aleksandra: Strategija zaposlovanja za izenačevanje možnosti invalidov na trgu dela, Strasburg, februar 2002.
[URL: <http://www.gov.si/uzi/publikacije/finalrep.doc>], 17. 1. 2004.
15. Tutta Stanka et al.: Novi zakon o zaposlovanju invalidov in izvajanje zakona o delovnih razmerah v praksi. Gradivo. Ljubljana : Center Kontura, 2003. 74 str.
16. Uršič Cveto, Drobnič Janez: Zaposlovanje invalidov. Ljubljana : Inštitut Republike Slovenije za rehabilitacijo in Republiški zavod za zaposlovanje, 1995. 184 str.

VIRI

1. Bilanca stanja podjetja Želva Ljubljana, d. o. o., na dan 31. 12. 2004.
2. Bilanca stanja podjetja Želva Ljubljana, d. o. o., na dan 31. 12. 2005.
3. Bilanca stanja podjetja Želva Ljubljana, d. o. o., na dan 31. 12. 2003.
4. Gazele na pohodu. Gospodarski vestnik, Ljubljana, LI (2002), 39. str. 34–69.
5. Interno gradivo podjetja Želva Ljubljana, d. o. o., 2005.
6. Izkaz poslovnega izida podjetja Želva Ljubljana, d. o. o., za leto 2005.
7. Izkaz poslovnega izida podjetja Želva Ljubljana, d. o. o., za leto 2004.
8. Letno poročilo 2005, Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2006.
[URL: <http://www.ess.gov.si/slo/Predstavitev/LetnaPorocila/lp05/Slovenija/Slo/Pogl05.htm>].
9. Navodilo za izpolnjevanje obrazca prijave v zavarovanje za invalide (Uradni list RS, št. 10/05 in 43/05).
10. Pravilnik o merilih in postopku za določitev višine subvencije plače za invalide, Uradni list RS, št. 117/05.
11. Sklad RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov, 2006.
[URL: <http://www.svzi.gov.si/>].
12. Slovenski računovodski standardi. Ljubljana : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2001. 319 str.
13. Standardna klasifikacija dejavnosti (Uradni list RS, št. 2/02).
14. Uredba o višini kvote v posameznih dejavnostih (Uradni list RS, št. 111/05).
15. Zakon o davku na izplačane plače (Uradni list RS, št. 25/05).
16. Zakon o davku od dobička pravnih oseb (Uradni list RS, št. 14/03).
17. Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 30/93, 45/01, 42/06, 60/06).
18. Zakon o javnih naročilih (Uradni list RS, št. 39/00, 102/00, 2/04).
19. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 20/04).
20. Zakon o podjetjih (Uradni list SFRJ, št. 77/1988).
21. Zakon o usmerjanju otrok in mladine s posebnimi potrebami (Uradni list RS, št. 54/2004).
22. Zakon o usposabljanju in zaposlovanju invalidnih oseb (Uradni list RS, št. 18/76).
23. Zakon o vojnih invalidih (Uradni list RS, št. 63/95, 19/97).
24. Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Uradni list RS, št. 100/05).
25. Zakona o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih (Uradni list SRS, št. 41/1983).

PRILOGE

PRILOGA 1: Bilanca stanja in izkaz poslovnega izida podjetja Želva za leto 2004

BILANCA STANJA NA DAN 31/12-2004

v 000 SIT

		2004	2003	%
	SREDSTVA	707.137	787.977	100,0
A.	STALNA SREDSTVA	303.149	278.818	42,9
I.	Neopredmetena dolgoročna sredstva	101.147	114.648	14,3
1.	Dolgoročno odloženi stroški poslovanja	76.761	110.091	
2.	Druga neopredmetena dolgoročna sredstva	24.386	4.557	
II.	Opredmetena osnovna sredstva	202.272	164.170	28,6
III.	Dolgoročne finančne naložbe	0	0	0,0
B.	GIBLJIVA SREDSTVA	382.905	507.298	54,1
I.	Zaloge	2.107	3.436	0,3
II.	Poslovne terjatve	155.767	289.553	22,0
a)	Dolgoročne poslovne terjatve	1.039	751	0,1
b)	Kratkoročne poslovne terjatve	154.728	288.802	21,9
III.	Kratkoročne finančne naložbe	198.008	166.139	28,0
IV:	Dobroimetje pri bankah, čeki in gotovina	27.023	48.170	3,8
C.	AKTIVNE ČASOVNE RAZMEJITVE	20.813	1.861	2,9
	IZVENBILANČNA EVIDENCA	0	0	
	OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV	707.137	787.977	100,0
A.	KAPITAL	88.763	76.231	12,6
I.	Vpoklican kapital	57.076	57.076	8,1
1.	Osnovni kapital	57.076	57.076	
2.	Nevpoklican kapital (kot odbitna postavka)	0	0	
II.	Kapitalske rezerve	0	0	0,0
III.	Rezerve iz dobička	904	904	0,1
1.	Zakonske rezerve	904	904	
2.	Rezerve za lastne deleže	0	0	
3.	Statutarne rezerve	0	0	
4.	Druge rezerve iz dobička	0	0	
IV.	Preneseni čisti poslovni izid	17.177	7.834	2,4
V.	Čisti poslovni izid poslovnega leta	12.532	9.343	1,8
VI.	Prevrednotovalni popravki kapitala	1.074	1.074	0,2
1.	Splošni prevrednotovalni popravek kapitala	1.074	1.074	
2.	Posebni prevrednotovalni popravki kapitala	0	0	
B.	REZERVACIJE	412.803	424.561	58,4
C.	FINANČNE IN POSLOVNE OBVEZNOSTI	170.754	235.161	24,1
a)	Dolgoročne finančne in poslovne obveznosti	53.351	3.173	7,5
b)	Kratkoročne finančne in poslovne obveznosti	117.403	231.988	16,6
Č.	PASIVNE ČASOVNE RAZMEJITVE	34.817	52.024	4,9
	IZVENBILANČNA EVIDENCA	0	0	

IZKAZ POSLOVNEGA IZIDA od 01/01-2004 do 31/12-2004

v 000 SIT

		2004	2003
1.	Čisti prihodki od prodaje	389.862	348.179
2.	Sprememba vrednosti zalog proizvodov in nedokončane proizvodnje	460	618
3.	Usredstveni lastni proizvodi in lastne storitve	5.828	3.971
4.	Drugi poslovni prihodki (s prevrednotovalnimi poslovnimi prihodki	353.758	207.493
5.	Stroški blaga, materiala in storitev	191.911	161.386
a)	Nabavna vrednost prodanih blaga in materiala ter stroški porabljenega materiala	46.303	36.369
b)	Stroški storitev	145608	125.017
6.	Stroški dela	394213	352.030
a)	Stroški plač	289311	258.314
b)	Stroški socialnih zavarovanj	47211	42.006
	od tega pokojninskih zavarovanj	0	0
c)	Drugi stroški dela	57.691	51.710
7.	Odpisi vrednosti	150.944	17.444
a)	Amortizacija in prevrednotovalni poslovni odhodki pri neopredmetenih dolgoročnih sredstvih in opredmetenih osnovnih sredstvih	126.593	15.213
b)	Prevrednotovalni poslovni odhodki pri obratnih sredstvih	24.351	2.231
8.	Drugi poslovni odhodki	18.760	42.492
9.	Finančni prihodki iz deležev	0	0
a)	Finančni prihodki iz deležev v podjetjih v skupini razen v pridruženih podjetjih	0	0
b)	Finančni prihodki iz deležev v pridruženih podjetjih	0	0
c)	Drugi finančni prihodki iz deležev (s prevrednotovalnimi finančnimi prihodki)	0	0
10.	Finančni prihodki iz dolgoročnih terjatev	0	0
a)	Finančni prihodki iz dolgoročnih terjatev do podjetij v skupini razen do pridruženih podjetij	0	0
b)	Finančni prihodki iz dolgoročnih terjatev do pridruženih podjetij	0	0
c)	Drugi finančni prihodki iz dolgoročnih terjatev (s prevrednotovalnimi finančnimi prihodki)	0	0
11.	Finančni prihodki iz kratkoročnih terjatev	23.921	23.745
a)	Finančni prihodki iz obresti in kratkoročnih terjatev do podjetij v skupini razen do pridruženih podjetij	0	0
b)	Finančni prihodki iz obresti in kratkoročnih terjatev do pridruženih podjetij	0	0
c)	Drugi finančni prihodki iz obresti in kratkoročnih terjatev (s prevrednotovalnimi finančnimi prihodki)	23.921	23.745
12.	Finančni odhodki za odpise dolgoročnih in kratkoročnih finančnih naložb	0	0
a)	Prevrednotovalni finančni odhodki pri finančnih naložbah v podjetja v skupini razen v pridružena podjetja	0	0
b)	Prevrednotovalni finančni odhodki pri finančnih naložbah v pridružena pod.	0	0
c)	Drugi prevrednotovalni finančni odhodki	0	0
13.	Finančni odhodki za obresti in iz drugih obveznosti	8.178	411
a)	Finančni odhodki za obresti in iz drugih obveznosti do podjetij v skupini razen do pridruženih podjetij	0	0
b)	Finančni odhodki za obresti in iz drugih obveznosti do pridruženih podjetij	0	0
c)	Drugi finančni odhodki za obresti in iz drugih obveznosti	8.178	411
14.	ČISTI POSLOVNI IZID IZ REDNEGA DELOVANJA	8.903	10.243
15.	Izredni prihodki	6592	1.195
16.	Izredni odhodki	2.963	1.603
a)	Izredni odhodki brez prevrednotovalnega popravka kapitala	2.963	1.603
b)	Izredni odhodki za prevrednotovalni popravek kapitala	0	0
17.	POSLOVNI IZID ZUNAJ REDNEGA DELOVANJA	3.629	408
18.	Davek iz dobička	0	0
19.	Drugi davki, ki niso izkazani v drugih postavkah	0	0
20.	ČISTI POSLOVNI IZID OBRAČUNSKEGA OBDOBJA	12.532	9.835

PRILOGA 2: Bilanca stanja in izkaz poslovnega izida podjetja Želva za leto 2005

BILANCA STANJA NA DAN 31/12-2005

v 000 SIT

		2005	2004	%
	SREDSTVA	847.549	707.137	100,0
A.	STALNA SREDSTVA	394.717	303.149	46,6
I.	Neopredmetena dolgoročna sredstva	89.119	101.147	10,5
1.	Dolgoročno odloženi stroški poslovanja	71.716	76.761	
2.	Druga neopredmetena dolgoročna sredstva	17.403	24.386	
II.	Opredmetena osnovna sredstva	304.598	202.272	35,9
III.	Dolgoročne finančne naložbe	1.000	0	0,1
B.	GIBLJIVA SREDSTVA	429.837	382.905	50,7
I.	Zaloge	4.380	2.107	0,5
II.	Poslovne terjatve	201.881	155.767	23,8
a)	Dolgoročne poslovne terjatve	1.889	1.039	0,2
b)	Kratkoročne poslovne terjatve	199.992	154.728	23,6
III.	Kratkoročne finančne naložbe	153.854	198.008	18,2
IV:	Dobroimetje pri bankah, čeki in gotovina	69.722	27.023	8,2
C.	AKTIVNE ČASOVNE RAZMEJITVE	22.995	20.813	2,7
	IZVENBILANČNA EVIDENCA	0	0	
	OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV	847.549	707.137	100,0
A.	KAPITAL	100.509	88.763	11,9
I.	Vpoklican kapital	57.076	57.076	6,7
1.	Osnovni kapital	57.076	57.076	
2.	Nevpoklican kapital (kot odbitna postavka)	0	0	
II.	Kapitalske rezerve	0	0	0,0
III.	Rezerve iz dobička	1.531	904	0,2
1.	Zakonske rezerve	1.531	904	
2.	Rezerve za lastne deleže	0	0	
3.	Statutarne rezerve	0	0	
4.	Druge rezerve iz dobička	0	0	
IV.	Preneseni čisti poslovni izid	29.082	17.177	3,4
V.	Čisti poslovni izid poslovnega leta	11.746	12.532	1,4
VI.	Prevrednotovalni popravki kapitala	1.074	1.074	0,1
1.	Splošni prevrednotovalni popravek kapitala	1.074	1.074	
2.	Posebni prevrednotovalni popravki kapitala	0	0	
B.	REZERVACIJE	495.522	412.803	58,5
C.	FINANČNE IN POSLOVNE OBVEZNOSTI	198.837	170.754	23,5
a)	Dolgoročne finančne in poslovne obveznosti	86.759	53.351	10,2
b)	Kratkoročne finančne in poslovne obveznosti	112.078	117.403	13,2
Č.	PASIVNE ČASOVNE RAZMEJITVE	52.681	34.817	6,2
	IZVENBILANČNA EVIDENCA	0	0	

IZKAZ POSLOVNEGA IZIDA od 01/01-2005 do 31/12-2005

v 000 SIT

		2005	2004
1.	Čisti prihodki od prodaje	464.185	389.862
2.	Sprememba vrednosti zalog proizvodov in nedokončane proizvodnje	14.741	460
3.	Usredstveni lastni proizvodi in lastne storitve	5.448	5.828
4.	Drugi poslovni prihodki (s prevrednotovalnimi poslovnimi prihodki)	332.485	353.758
5.	Stroški blaga, materiala in storitev	243.088	191.911
a)	Nabavna vrednost prodanih blaga in materiala ter stroški porabljenega materiala	84.918	46.303
b)	Stroški storitev	158.170	145608
6.	Stroški dela	481.698	394213
a)	Stroški plač	357.164	289311
b)	Stroški socialnih zavarovanj od tega pokojninskih zavarovanj	58.887 0	47211 0
c)	Drugi stroški dela	65.647	57.691
7.	Odpisi vrednosti	66.129	150.944
a)	Amortizacija in prevrednotovalni poslovni odhodki pri neopredmetenih dolgoročnih sredstvih in opredmetenih osnovnih sredstvih	51.506	126.593
b)	Prevrednotovalni poslovni odhodki pri obratnih sredstvih	14.623	24.351
8.	Drugi poslovni odhodki	27.860	18.760
9.	Finančni prihodki iz deležev	3.648	0
a)	Finančni prihodki iz deležev v podjetjih v skupini razen v pridruženih podjetjih	0	0
b)	Finančni prihodki iz deležev v pridruženih podjetjih	0	0
c)	Drugi finančni prihodki iz deležev (s prevrednotovalnimi finančnimi prihodki)	3.648	0
10.	Finančni prihodki iz dolgoročnih terjatev	0	0
a)	Finančni prihodki iz dolgoročnih terjatev do podjetij v skupini razen do pridruženih podjetij	0	0
b)	Finančni prihodki iz dolgoročnih terjatev do pridruženih podjetij	0	0
c)	Drugi finančni prihodki iz dolgoročnih terjatev (s prevrednotovalnimi finančnimi prihodki)	0	0
11.	Finančni prihodki iz kratkoročnih terjatev	9.424	23.921
a)	Finančni prihodki iz obresti in kratkoročnih terjatev do podjetij v skupini razen do pridruženih podjetij	0	0
b)	Finančni prihodki iz obresti in kratkoročnih terjatev do pridruženih podjetij	0	0
c)	Drugi finančni prihodki iz obresti in kratkoročnih terjatev (s prevrednotovalnimi finančnimi prihodki)	9.424	23.921
12.	Finančni odhodki za odpise dolgoročnih in kratkoročnih finančnih naložb	0	0
a)	Prevrednotovalni finančni odhodki pri finančnih naložbah v podjetja v skupini razen v pridružena podjetja	0	0
b)	Prevrednotovalni finančni odhodki pri finančnih naložbah v pridružena pod.	0	0
c)	Drugi prevrednotovalni finančni odhodki	0	0
13.	Finančni odhodki za obresti in iz drugih obveznosti	3.348	8.178
a)	Finančni odhodki za obresti in iz drugih obveznosti do podjetij v skupini razen do pridruženih podjetij	0	0
b)	Finančni odhodki za obresti in iz drugih obveznosti do pridruženih podjetij	0	0
c)	Drugi finančni odhodki za obresti in iz drugih obveznosti	3.348	8.178
14.	ČISTI POSLOVNI IZID IZ REDNEGA DELOVANJA	7.808	8.903
15.	Izredni prihodki	5.127	6.592
16.	Izredni odhodki	1.189	2.963
a)	Izredni odhodki brez prevrednotovalnega popravka kapitala	1.189	2.963
b)	Izredni odhodki za prevrednotovalni popravek kapitala	0	0
17.	POSLOVNI IZID ZUNAJ REDNEGA DELOVANJA	3.938	3.629
18.	Davek iz dobička	0	0
19.	Drugi davki, ki niso izkazani v drugih postavkah	0	0
20.	ČISTI POSLOVNI IZID OBRAČUNSKEGA OBDOBJA	11.746	12.532